Jaar 1590

Inhoud

6 januari 1589 – Arm land van Vlaenderen 23 januari 1590 – Een nieuwe register 25 januari 1590 – Pieter de Berd ter dood gebracht 27 januari 1590 – De hopwaardeerders 27 januari 1590 – Kamerijk & Arien 1 februari 1590 – Over een hofstedeken en de herberg het Swynland 3 februari 1590 – Drie nieuwe plakaten 10 februari 1590 – Dranouternaars gevangen door die van Oostende 16 februari 1590 – Stragier versus Christi 17 februari 1590 – De staten tegen de Spanjaarden 23 februari 1590 - De kerkmeesters van Onzen Vrauwen 25 februari 1590 – De thresorier verkoopt openbaar 27 februari 1590 – De capelle van Magdaleene 3 maart 1590 – Het turfschip 10 maart 1590 – Breda ingenomen 26 maart 1590 – Zware lasten 7 april 1590 – Kosten soldaten 9 april 1590 – Weerstand tegen de Oostendenaars 16 april 1590 – Copken is besteld 19 april 1590 – De lazarussen 9 mei 1590 – Bierwerkers 19 mei 1590 – Weerstand tegen het garnizoen van Oudenburg 6 juni 1590 – Jehan de Barbiere contra Frans Hallynck over een peerdebeeste 27 juni 1590 – De peerderuiteren te Poperinge 10 juni 1590 – Brabantdreve 30 juni 1590 - Reglement nopens het vieren der zondagen en heiligdagen 6 juli 1590 – De teerkosten van de kapiteinen 17 juli 1590 – Van harden dake naar zachten dake en de schipvaart 21 juli 1590 – Wijding van de kerken 1 september 1590 – Komen de Engelsen? 13 september 1590 – Een mailliegrauwe merrie 15 september 1590 – Een rood bont calveken 26 september 1590 – De Oostendenaars nemen Oudenburg 29 oktober 1590 – De Oostendenaars trekken naar Blankenberge 30 oktober 1590 – De Poperingenaars vluchten weg 16 november 1590 – De wezen van Augustyn van Hove 1 december 1590 – Forten van Oostende Oudenburg	**1590**
Stadsrekening 1590 - 1591	

6 januari 1590 – Arm land van Vlanderen - Augustyn van Hermelghem

Op den 6^{den} lauwe 1590, metten nieuwjare, zoo was den armen landtsman zeer qualijk daer aen, om dies wille dat het woort van de gone die 't regiment hadden van den lande van West-Vlanderen, en dat men de zeven casselerien niet en hielt dat hunlieden by helofte belooft was, indien zy fornieren alle maenden 15,000 guldens om de betalinge van den garnisoene in Vlanderen, als Duynkerke, Nieupoort en Oudenburch, het zelve geld alle maende op maende opbrochten, zoo die continueerlijk deden, geene landsloopers en zouden hebben; maer, eylas, 't geven van den gelde dat moesten zy opbringen maer 't loopen **van 't garnisoen van Oudenburch,** dat liep op het landt by 800 ofte 1000 t' samen uyt Oudenburch en liepen tot Cassel by den berch,
en deden den armen landtsman groot overlast van geld te doen geven en goeden cost,
en als die in kwamen trocken andere weder uyt, zoo dat alle prochien hadden dickwijls twee mael soldaten op eene weke, 't welke clagelijk was, en men zeyde dat **Monsieur de marquys de Warenbon**, gouverneur van Oudenburch in de plaetse van Lamotte, die uytten lande was met ontrent 4000 mannen, liggende ontrent **Hesdyn, en nu Warenbon**, hebbende 't regiment van 't quartier van West-Vlanderen, begeirde van de zeven casselerien boven de 15,000 guldens de maend, **noch 15,000 de maend**,
dies zoude hy geen soldaten meer op het land laten loopen; maer waer zijt gy gekomen?
Gy zult wel moeten geven 16,500 guldens de maend, en noch zullen de soldaten uwe ooren van 't hoofd eten; maer troost uw zelven, want gy alle ingezetenen niet en leeft in de vreese Gods, en in de obediencie van der Christelijke Majesteit want wat placcaten die Zyne Majesteit is publiceerende ofte beveldt om het welvaren van het landt,
als dat knapen en jonckwyven en andere werckende in daghuren, en andere dagelijksche zaken niemand wilt obedieren,
daeromme zoo straft u Godt en de overheyd; want men zal u zoo arm maken, O Vlaenderen, **dat gy van armoede obedieren zult;**
dus ware 't betere in tyds afgestaen van het kwaed en Godt te willen dienen, en deze plagen zullen wel vergaen.

23 januari 1590 – Een nieuwe register – SAP 295

*Op deze dag wordt er een register gestart onder de titel***:**
Register van de oppositien – *waaruit we nog geregeld zullen aanhalen. Daarbij haalt men aan dat de* ‘rolle onderhouden wordt voor burghmeesters ende schepenen vander stede van Poperynghe beghinnen sdysdaeghs den xxiijste january xvc tneghentich *en dat het vollege vande wet* als dan *bestond uit:*
Burghmeester vande commune: Pieter Everaerd
Burghmeester vande wet: Mahieu van Wynynghe
Schepenen: Willem van Beveren, Willem Devos, Nicolas Bamelaere, meester Jan Beyens, Franchois Diedeman, Jacob VandeWalle, Christiaen Liebaerd, Gheleyn … , Nicolas VandeDoene en Gheleyn Quatghebuer.

Op deze dag komt het proces voor van **Jaques Deworm**, opposant, verweerder jeghens **Adriane, weduwe van Kaerle Maerten**, heescheghe by bevele.
Uit de register leren we dat beide partijen opgeroepen worden om op de 30ste january hun ‘redenen te tooghen ten naesten wetdaeghe’. *Op de 11de februari, dient men* de bevele te vulcommen, *wat blijkbaar niet gebeurd want de wet* verclaerst den verweerder versteken ende ghecondempneert den heesch te betaelen, de de somme van iiij pond xj schele parisis van

besteede costen, naer t'bewys van haeren schuld ende inde costen vande vervolghe metghaders vande boete van xx schele parisis jeghens de ghemeenen aermen – actum den xxvijste februari 1590.
Hier vinden we dus wel een veroordeling, maar we vinden het onderwerp van de zaak niet uitgelegd. De register werd dus eerder bijgehouden om het verloop van het proces te noteren samen met de veroordeling.

25 januari 1590 – Pieter de Berd ter dood gebracht - Augustyn van Hermelghem

Op Ste Pauwels-avond, woensdag zijnde, zoo duer dien **Mijnheere van Rymersch**, hoogballiu der stede van Ypre, ontrent 18 ofte 19 jaren hoogballiu geweest hadde, en nu was hofmeester van **den grave van Egmont,**
zoo door dien sedert de reductie, in de stede hem niet en hadde gehouden, en dat hy zoo niet en konste de stede grooten dienst doen, zoo heeft hy geresigneert en **mijnheere van Wieze** was geordonneert by die van den hove hoogballiu.
Zoo nu Rymeersch in de stede gekomen zijnde heeft te rechte gesteld eenen pacient, lange hebbende gevangen geweest, wel 10 maenden, ende duer de absentie van den hoogballiu, die als heden de vangenisse zuyverde van quaeddoenders, zoo was in de vierschare gebrocht eenen pacient, genaemt **Pieter de Berd, *dit* Bertgen** in de wandelinge, en was van **Poperinge** geboren, hebbende geweest soldaet onder **capiteyn Du Fernier**,
en liggende in garnisoene t'Ypre hadde eenen anderen aflyvig gemaeckt op de ramparden van der stede, en alsdan het vendel verlatende heeft hem gegeven tot alle quaed, rovend en nemende al dat hy konste crygen in Cassel-ambacht,
ja dat hy zoo gevreest was dat hy te gelde aldaer gesteld was, levende ofte dood,
zoo dat hy t'Ypre, in den vasten 89, was gevangen in de Vischmaert,
en aenziende de heeren van de wet zijn langdurige vangenisse hebben by gratie, hem verwesen gehangen en verworcht te zyne aen **eene potente** in de oude vischmarct vóor de Nieuwe Camere, en verwezen zijnde badt om zijn heylig aerde, die hem geconsenteert was, en is corts daer naer met leedtschap van zijn zonden gestorven en naer den sonnen onderganck begraven; God gedincke de ziele!

- **Een potente**: een galg

27 januari 1590 – Kamerijk & Arien - Augustyn van Hermelghem

Op den 27sten van lauwe sprak men zeere vreemt van **Camerycke,** want den gouverneur **Ballygny**, hem geveynst hebbende te wezen met die van de Lighe, heeft hem gedragen zoo suptil dat Zijn Altesse zoo groot gevoelen hadde dat hy schreef aen die van Atrecht dat zy zouden laten volgen zeker amonizie aen hem als: artillerie, corseletten, spiesen, rondessen, cruydt en loot,
't welke zoo gedaen was; nu in de contrarie zoo en gevoelde niemand anders ten ginck al wel; maer op dezen tijdt zoo wasser ander gevoelen, want de legere van **Lamotte, Norkarme en**

ander, die gelegen hadde drye mylen boven **Hesdin**, is al afgekomen en de bende van ordonancie zijn al gemonteert geweest en gemonstert tusschen **Arien en Betune**,
en buyten Arien in de voor borgen en daer ontrent lagen wel 25 ofte 30 vendelen, zonder de motsaetgen en achterloop, zoo dat alle het volk van den platten lande was gerefugeert in steden,
en de oorzake van deze was dat men voor zeker zeyde dat Monsieur de la Noue, wezende eene van de principale van de cavallerie van den koning van Navarren, overgekomen was, ontrent **Camerijcke**, wel met 5 ofte 6 duyst man, onder peerdevolk en voetvolk van der bende van ordonnantie, en haddet niet geweest van eenen meulenare, die hemlieden hadde gewaerschauwt, zy waren al aen den hals gekomen van La Nouwes volk, en men zeyde voor waer dat hy, La Nouwe, getrocken was in Camerijcke, en dat men gemaekt hadde een pleyn tusschen de stadt en het casteel, zoo dat men gevoelde dat Camerijcke partie was.

Arthoys hadde met de armoede van Vlanderen het hooft opgehouden geweest,
want hadde seder de reductie gecregen van Ypre en uyt West-Vlanderen alle den schat en rijkdom, om de dierste van de granen,
als dat zy ook waren in ruste van geen crygs-volk te hebben,
want 8 ofte 10 jaren lanck hadde Vlanderen moeten dragen het geheel last van het koningsvolk, zoo dat Vlanderen en alle de ingezetene
zoo arm en bystier waren dat noyt over 200 jaer en hadde geweest;
maer hadden't nu al verloren, altijts gehouden met hunne vrienden ende schadt, zoo was't apprentie datter kwamen.
Vlanderen was de melkcoe, **maer stond drooge**,
daer en kwam niet meer af: dus zoo wasser nu eenige occasie dat het crijgsvolk alle vergaerde in Arthoys, en men zeyde dat men Camerycke belegeren zoude; maer watter afkomen zal, den tijdt zal het geven.
Maer daer was apparentie van zeker kwaden tijdt, men zeyde dat Navarren weder te velde was, en dat hy getrocken was naer Normandie en zoo naer Rowaen:
Arm landt van Vranckrijk, gy zult nu vele gaen lyden!

1 februari 1590 – Over een hofstedeken en de herberg het Swynland - SAP 115 – nummer 96

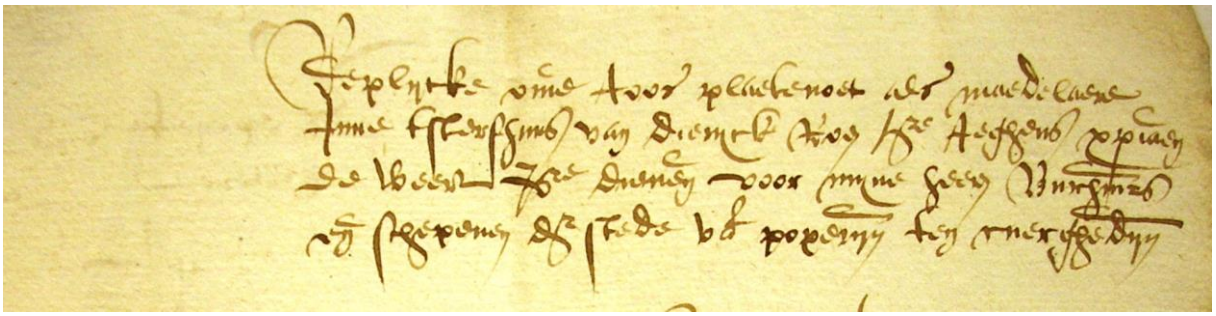

Replycke omme **Joos Plaetevoet** als maedelaere inne tsterfhuus van **Dieryck Roen**, heescher, jeghens **Christiaen DeWeert**, verweerder,
dienende voor mijne heeren burchmeesters ende schepenen deser stede van Poperynghe ten cuerghedynghe

Alvooren blyft ende persisteert den heescher by zynen voorgaende heesch ten laste vanden verweerder also die ghemaect ende te wetten overghegheven es.
Ende also den verweerder lochent ende ignoreert eeneghe schult schuldich te zyne anden heescher ten waere dat hy betooghen ende schriftelick bewys dede

waer vut ende ter wat oorsaeke de zelve schult zoude ghesproten zyn,
om de betooch te doene,
den heescher overleght alhier mets desen **den origineelen pachtbrieff**
ghesneden deen vut den anderen
met het hantteken ende signature van de verweerder,
zo wel onder den zelven pachtbrief als op den dors, nopende de staenden prysie in welcke pachtbrieff den heescher hem verdraecht.

Meenende hier mede byde heescher conclusie ende tendeert ten fyne dat hy ulieden heeren sententie difinityff ende over recht,
den verweerder zal ghecondempneert worden,
den heescher op te legghen ende betaelen den heesche ende schult in questien
ende inde costen vande vervolghe ter tauxatie employerende op als tnoble offytie vanden juge.
1ste februari 1590

De 'originelen pachtbrief' luidde als volgt:
Kennelick zy alle lieden, die dese sedulle zullen zien ofte leesen,
Ghesneden duere die a, b, c, d, hoe dat **Christiaen Ghyselen ende Dierick Roen**,
kennen verhuert thebben eenen **Christiaen Deweert**,
een behuysde hoffstede, ligghende in de prochye van **Proven,**
ende es het hofstedeken waer **Antheunis Buen** nu in wondt,
groot zynde vj – *6* - ghemeten, eenen vierendeel, myn ofte meer,
den plec also die gheleghenes,
zonder breeder leverynghe, eenen pacht van xviij – *18* - jaeren lanck gheduerende,
waer of dat de eerste baemesse vallen zal Sinte Bamesse xvc lxxxv – *1585* –
te weeten omme de somme van xlij – *42* - pond tjaers, zuver ghelt,
met de huusynghe daer op staende,
de zelve toebehoorende
ende alle datter desen pachtere poten ende planten ende queken zal,
over te gheven hem by 't scheden van desen pachte ter prisie van liedens,
ende den pachter moet alle de huysinghen onderhouden van decken ende van placken,
alle te zynnen lasten, al zoot behoort
ende tes besprek ende voorwaerde dat **Christiaen Deweert** voorseit
vercolken – *verkalken* - zal te zynnen lasten vj – *6* - yckinghen calcx, opdat zelve goet,
naer diens es besprek ende voorwaerde dat **Dierick Roen ende Christiaen Gyselen**,
voorseyde Christiaen Deweert heder gheven zal byn vj – *6* - jaeren
te weten byn een pont grote sjaers, vj – *6* - jaeren lanck van desen leverynghe
ende noch so heeft desen voornoemde husemeesters in staende prysie, op het zelve goet, de somme van …. *Niet ingevuld, maar apart op de achterzijde van de akte.*
Ende noch so heift de pachter verschoten van ghelaeghe iiij – *4* - schele waermede dat de voornoemden pachter met iij – *3* – pond, payemente doet op de eerste bamesse ende daer voorzien, kent hem boorghen **Ruberdt Deweerdt,**
In teken der waerheyt, so heift den voorseyde haerlieden hantteken hier onder ghestelt.

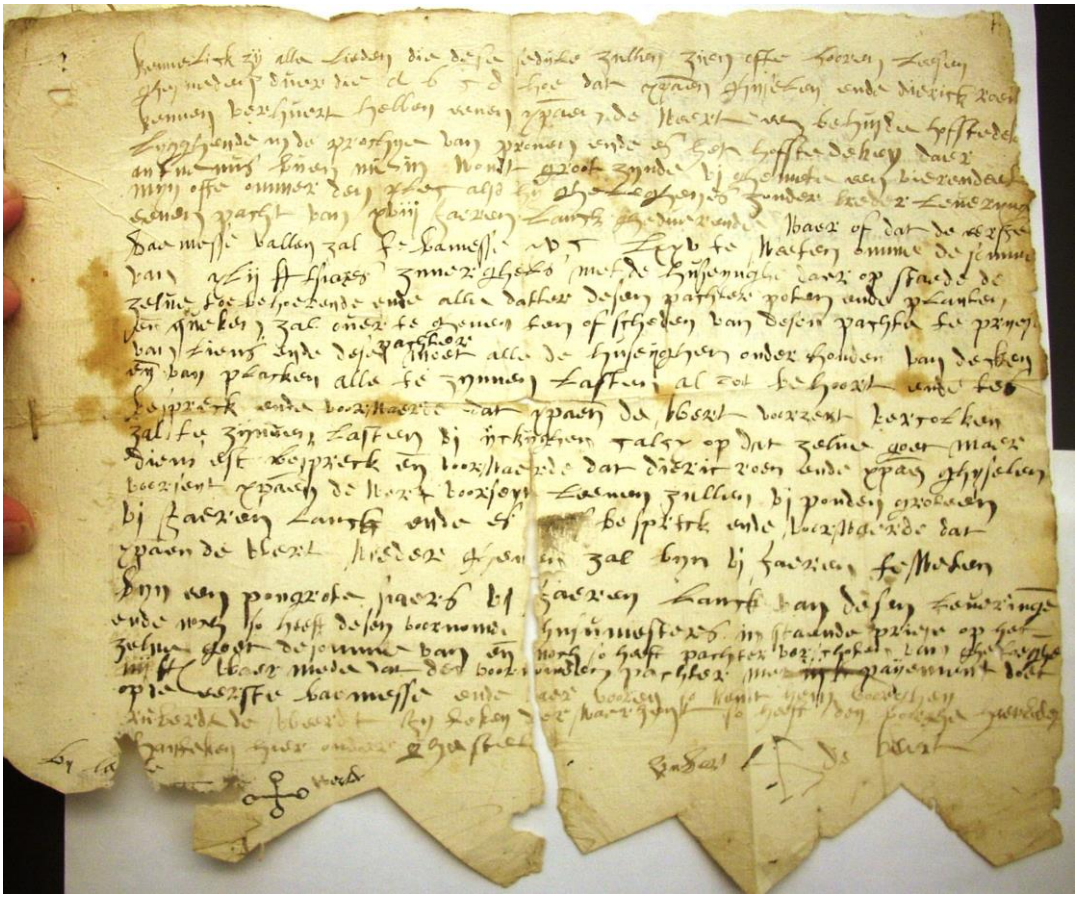

Op de achterkant stond er:
Christiaen De Weert als pachter van desen,
heeft in staende prysie de somme van x pond parisis ende de grondenars die hebben op desen grondt dese naervolghende bomen ende houdt ende blyve staen thaerlieder profytte,
eerst xx – *20* - ieppenbomen, xix – *19* - prumbomen, acht kersebomen, mets kriekebomen, iiij – *4* - perbomen, ij – *2* - wilghen, een aelme, xx – *20* - abelen, een eicken, voorts de reste al ten profytte vanden pachter
Torconde elcx hantteken hier onder ghestelt.

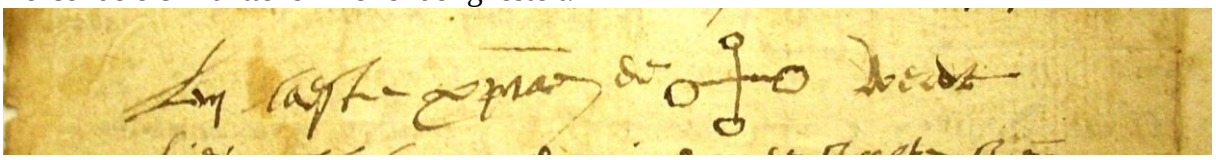

Hier noch by accordancie van een stalleken staende bachten huise – iiij pond parisis, blyft staende in staende prys'e totten eidne van desen pachte.

De vijfde juli 1590 kregen we de volgende akte binnen het proces:

Duplicque omme **Christiaen de Weert**, verweerder ter eenen
jeghens **Joos Platevoed** heescher ter anderen
dienende voor ulieden mijne heeren burghmeesers ende schepenen vande stede van Poperinghe

Alvooren persisteerende als tanderen tyden verhoopt de de fynen ende conclusien aldaer ghenomen hem anneghewezen te worden.

Te meer de voornoemde heescher nemmermeer metter waerheyd en sal connen betooghen den verweerder yet te achteren te wezen vande heesch by den heescher verheescht.
De zelve heescher en can oick nyet loochenen emmers zyne huusvrouwe dat de verweerder ghescheeden es van thoffstedeken bynnen de pachtbrieff ghementioneert **meer dan twee jaeren voor de pillaige van desen quartiere,** brauwende ter brauwerie ghenaempt Maerten Delaers ende van daer scheedende commende woonen

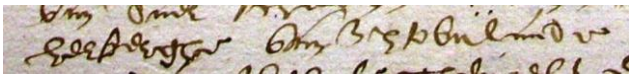

inne den herberhe van de Swylande tot de zelve pillaige zo dat wel te ghevoelen es dat midts eenighe tachterheid gheresteerd hadde, zoude sheeschers voorzate hem binnen zulcken langhen tyt wel hebben doen betaelen.

Hij stelt dan ook dat alles reeds lang verlopen is, 'zo men oick in gheen costume en es van te borghen van landspachte zo langhe als es vermeldende sheeschers heesch.'
Hij concludeert dan ook dat de verweerder vrij gesproken dient te worden. Het proces liep door tot in 1593. Wat ons ook opvalt is dat Christiaen Deweert genoemd wordt als herbergier van **het Swynland**. *Daar naast vernemen we dat hij gewerkt heeft als brouwer en we mogen daarbij ook onderstellen dat er toen bij het Swynland reeds een brouwerij aanwezig was.*

3 februari 1590 – Drie nieuwe plakaten – Augustyn van Hermelghem

Op den 3den sporkele, zoo waren drye placaten gedaen,
het eerste dat elk mochte wynen halen in Vrankrijck wie hy ware en bringen op steden daer de stapel ware, hoewel datter een ander placcaet der contrarie was;
het tweede van de dienstboden, hernieuwd op den ban en dat elk mochte in zijn stede ofte casselerie ordonnantie geven;
het derde dat was **van 't coorne**, dat elken mochte coopen 't coorne op een maert naer de ordonnantie, elk in zijn stede;
en 't vierde was dat alle pachters betogende dat zy hadden moeten refugieren, zouden van dien tijdt geven geenen pacht, maer zouden den proprietaris daer mede betalinge doen,
aldus arm was 't landt overal.

10 februari 1590 – Dranouternaars gevangen door die van Oostende – Augustyn van Hermelghem

Op den 10den sporkele van de voorgaende dagen van der weke zoo vreesde men zeere van soldaten, maer Godt lof zy trocken op ander quartieren, en het volk dat daer in Arthois gekomen was, dat was wederomme opgelicht, en trocken weder liggen boven Hesdin; de Oostendenaers hadden van deze weke zeere uyt geweest en hadden eenige landtslieden gevangen van Dranoutere.

14 februari 1590 – Vervallen huis – SAP 245 – Vonnissen

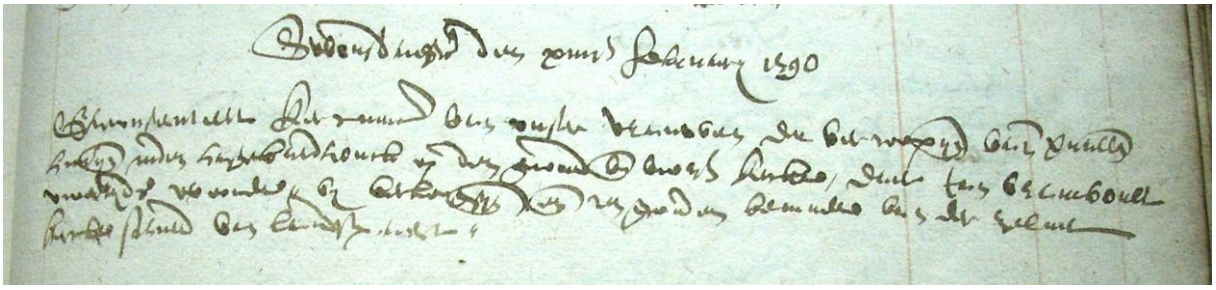

Swonsdaeghe den xiiijste february 1590
Gheconsentert *de* kerckmeesters van Onser Vrauwen de vercoopynhge vande vervallen huusynghe inden Haeghebaerdhouck op den grond vande voorseide kercke, daer Jan Vramboult voortyds woonde by verhoogynghe ende ten goeden bevinde van de zelve kercke – schuld van landspacht.

16 februari 1590 – Stragier versus Christi - SAP 115 – nummer 95

Ic, **Jan Stragier,** kenne by desen wel ende dueghdelick schuldich te zyne,
Jan Christi,
de somme van twaaelf ponden grooten, welcke voorseyde somme es spruitende van coope ende leverynghe van **een ysgrauwen ruin** die ic, Jan voorseid,
ontfaen hebbe tmynen contentemente,
welcke voorseyde somme ic geloeve te betaelene in twee payementen,
te weten, het eerse payement te betaelen tot lichtenesse xvc neghentich
ende het laetste, over de vulle betaelynghe tot meye, int selve jaer, veerthien daeghen onbegrepen naer elck ghevallen payement,
op de verbeurte van vuventwintich ponden parisis par respectivelick payement,
indien hy synen dach niet en houdt, naer elcx ghevallen payement, zowel vande eerste als het laetste ende houdt hy zyn payementen, zo werdt hem de zelve vuventwintich ponden parisis respectivelick per payemente, dies niet an hem zelven,
waervoren hem verkent boorghe ende principael voor de voorseyde somme **Pieter Moenaert,**
dies belieft Jan Stragier, den voorseyden Moenaert te garenderen, costeloos, schadeloos vande bovengenoemde ommer jeghens Jan Christie.
In kennesse der waerheit, zo hebbe ic, coeper ende principael dese jeghenwoordighe onterteekent desen viijde novembris 1589
Ter presentie van Eloy Moreel ende Thooris van Scherie ende meer andere
Pieter Moenaert – Jan Stragier

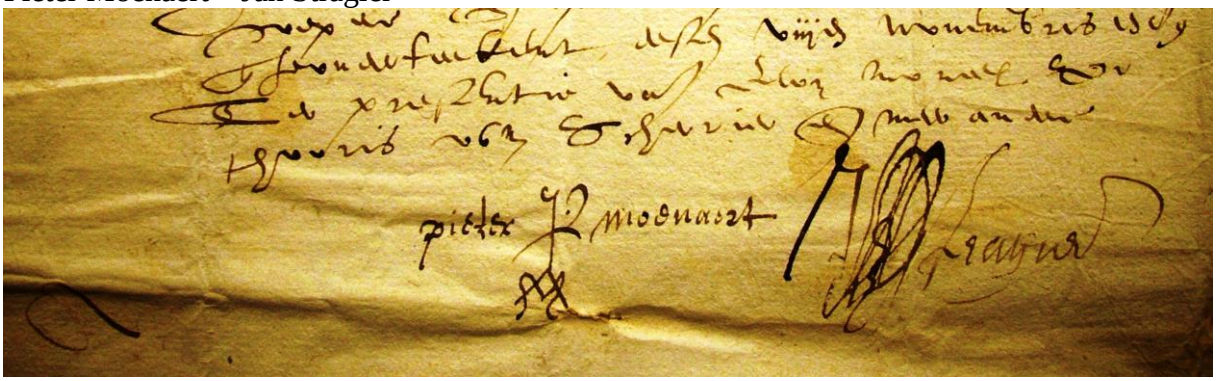

Ic, **Jan Christi**, kenne ontfaen te hebben van **Jan Stregier**,
de somme van vijf pondt groote vlaems in minderynghe van desen, bynnen verclaert op den xvj ste dach van sporckele 1590
Present Antheunis Baert ende my, Joris Visage.

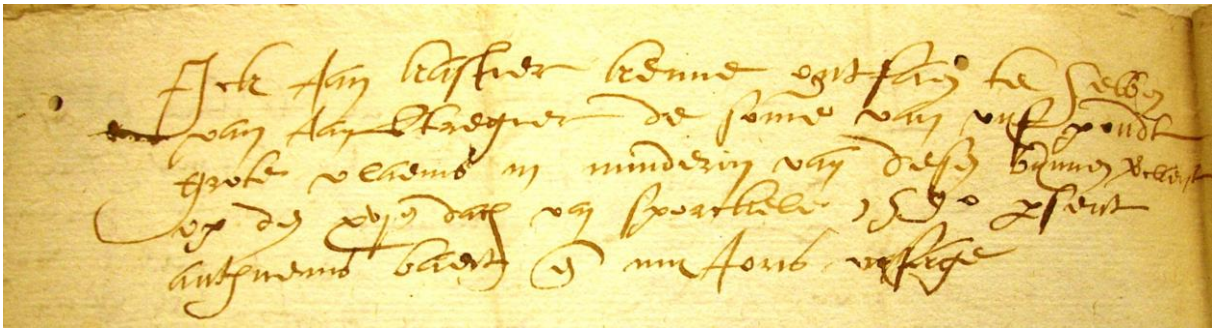

17 februari 1590 – De staten tegen de Spanjaarden - Augustyn van Hermelghem

Op den 17 sporkele, van deze weke passeerde over en wedere veel garnisoen ende tot **Cortericke** zoo lagen Spanjaerden in voorboergen 16 vendelen, en **tot Meenene** 8 binnen der stede, **tot Waestene** was perdevolk, te Rijssele in de voorboergen van 's gelyke,
maer Godt lof, wy tot Ypre waren vry;
maer op **den 18 van sporkcle,** zoo passeerde het vendele van den gouverneur van Nieuwpoort van buyten omme, men zeyde dat zy alle gingen monsteren en dan vertrecken naer **Vranckrijck** metten grave van Egmont, die opperchef was van de cavallerie.
De weke voor deze weke was den admirael van Duynkerke, wezende het schip van Mijnheere van Wackene, die welke was vice-admirael van de zee in plaetse van Mijnheere de marquys de Renti, gezeyd de Montigny, de welke was admirael van der zee by Zijn Altese gesteld, uytter name van de Christelijke Majesteit –
en op dit schip van den admirael waren 30 muskettiers van Grevelinge en wel 20 fracye bootsgesellen en eenen fraeyen spaenschen capiteyn, en noch eenen capiteyn van Mijnheere van Wackene gesteld met veel schoon geschut van artillerie en ander amonicie.
Het zelve schip in zee zijnde om hasaert te zoukene is gekomen al verre in zee en besprongen geweest van drye geweldige oorlochschepen en twee pynckers van die van **Vlyssinge,**
en den admirael ziende dat hy niet vroom genouch en was om hun te wederstaen vluchte, want hy een schip van baete was,
maer beyde de pynckers die hadden noch meer voordeel, zoo dat zy dezen admirael altijdts den wech af namen, zoo dat de groote drye schepen van oorloge binnen dezen middelen tijdt altijdts dit schip beschoten; maer hy hem zeer clouckelijk te werre stelde niet verre van **Nieuwpoort;** boven ander half myle hem benomen zynde de havene van Nieuwpoort, zoo moeste hy hem ten uyttersten defenderen. De peerden van Nieuwpoort op de dunnen presenteerden hun met noch eenige Spanjaerden, maer en konsten dezen admirael niet bystaen;
naer lanck gevecht zoo hebben die van Vlissinge hem in huerlieder geweld gecregen, en hem met alle datter op was gevoert naer Vlyssinge.
Binnen 5 ofte 6 dagen daer naer hebben eene zeer groote nieuwe galge gedaen stellen, lanck wel 70 voeten, en hebben alle dat op dezen admirael was, zoo capiteynen, muskettiers, soldaten en alle de bootsgesellen gedaen hangen en verworgen, uytgenomen eenen jongen maet van Duynkerke, die stond met een strop aen zynen hals aen eenen staek gebonden om alle dit te ziene, en naer dat zy alle waren gehangen, hebben zy dezen jongen met eenen boot aen het landt gesteld tusschen Nieuwpoort en Duynkerke, zeggende:
'Verhaelt dat gy gehoort en gezien hebt.'
Dezen jongen is gekomen naer Duynkerke, op den 18 sporkele, zondag zijnde, ontrent den noene, en heeft gezeyd 't zelve hy tot Vlissinge gehoort en gezien hadde
van alle de vroome en cloucke soldaten mette bootsgesellen, en alle dat op den admirael was, die aldaer gehangen waren.

Dezen jongen dit verhalende, elk vraechde van zynen vriend, hy zeyde hun aldat zy zeyden eer zy stierven; dit verhalende maekte zulke eene beroerte dat geheel Duynkerke over ende stond, en de vrouwen meest van de gestorvene persoonen liepen naer de gevangenisse, wilden alle de gevangenen hebben om te vermoorden, liepen noch naer een Hollanders schip, die loer drayde en hadde teghels gebrocht om tot Duynkerke te decken van de schade van den grooten wint op de huysen;
zy hebben hem uyt zijn schip gehaelt en hadde mijnheere van Wackene niet zeere zijn beste gedaen zouden zy hem vermoord hebben;
maer hy belettede vele swaerheyd, die apparent stond aldaer te gebeurene, midts belofte dat hy justicie zoude doen, en aldus verginck de swaerheyd
en 's anderdaegs zond hy omme den officier tot Ypre, maer hy daer komende zoo wasser zoo vele inne gedaen dat den Hollandere en meer andere gevangene niet en storven;
want als het bloed van 't gemeene gekoelt was, verginck de zake in 't beste, want 't waren persoonen van coopvaerders gecregen ende de zelve persoonen onnoosel waren van de dood van alle deze, zoo bootsgesellen en soldaten,
maer als die van Duynkerke de rechte waerheyd verhoort hadden, deden doen eene devote uytvaert over alle deze gestorvene persoonen. Godt gedinckt de zielen.

Detail van de Mercatorkaart van de streek

23 februari 1590 - De kerkmeesters van Onzen Vrauwen – SAP 245

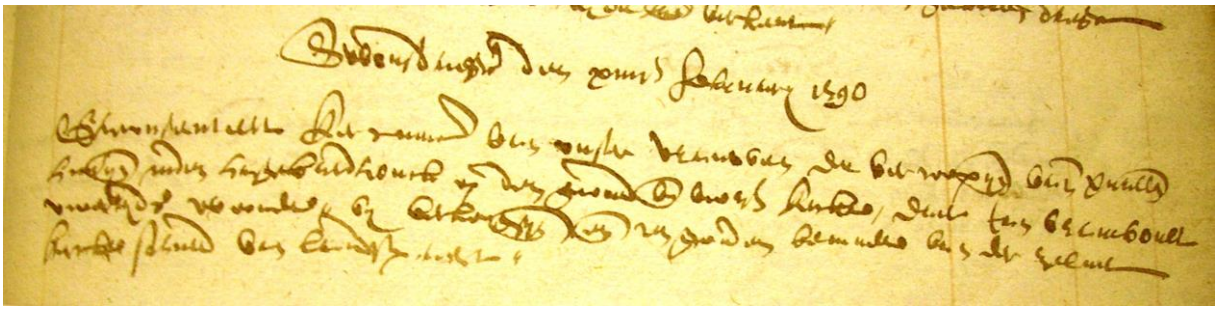

Swonsdaeghe den xiiijde february 1590
Ghecondempneert kerckmeesters van onser vrauwen de vercoopinghe vande vervallen huusynghe inden Haeghebaerthouck op de grond van de voorseide kercke daer Jan Vramboult voortyds woonde by verhoogynghe ende ten goeden bevinde vande zelve kercke – schulden van landspacht

25 februari 1590 – De thresorier verkoopt openbaar – SAP 245

Saerdaeghe den xxv febraury 1590
Geordonneert **Michiel Longuespee**, thresorier vande stede te vercoopen over hallegeboode by verhoohgynghe, zulcke goedeynghe als by **Franchois De Schottere** eertijden daer vuer ghecocht hebben gheweist by decrete aghterghelaten by **Bauldwyn Dureulx**,
omme behael van zijne issue,
ende beloopende xx ponden grooten ende de costen van de vervolghe –
zo verre de voorseide goedynghen gelden ende bestreken moghen
ende daermede te furnieren zulcx als tcollegie heeft belooft den voornoemde Longuespee te garanderen ende indempneren jeghens elcken.

27 februari 1590 – De capelle van Magdaleene – SAP295

Opdeze dag komt **Christiaen Liebaerd** *voor de wet als* opposant, verweerder jeghens **Christiaen Fobert,** heescher by verboode.
Partien ghehoirt ende haerlieder bewyzen ghezyen, es gheordonneert den heescher te vermoghen de vooghden vande **Cappelle de Magdaleene** in persone met huerlieden regard om ghehoirt ende gheexampineert tzyne van officie weghe ende daernaer recht.
Actum den xxijste in meye 1590
Gheordonneert de gouvernerus van de Capelle te Magdaleene over te brynghen huerlieden regard ende partien te compareren met haerlieder respectieve bewyzen naer de retraicte ten naesten daeghe perumptoire ende alsdan recht.
Actum den vij juny 1590
Vut processe ende de heer procureur inde bare van de xxjste.
Actum den vde july 1591
Opeens blijkt de zaak 'uit proces' te zijn, wat er waarschijnlijk op wijst dat de partijen toch tot een onderling akkoord geraakt zijn.

3 maart 1590 – Het turfschip – Breda

In februari 1590 werd prins Maurits benaderd door een schipper uit Leur. Deze had een plan om de stad in te nemen: als schipper vervoerde hij regelmatig turf naar het kasteel van Breda, waar de Spaanse troepen gelegerd waren. Omdat hij zo vaak kwam, werd zijn schip niet meer gecontroleerd. Hij zou op deze manier een leger het kasteel binnen kunnen smokkelen.
Prins Maurits zag wel wat in het idee.
Op 25 februari 1590 stond Charles De Héraugière samen met 75 man klaar om ingescheept te worden. Adriaen van Berge, de schipper, had zich echter 'verslapen' en kwam veel te laat opdagen. Besloten werd de volgende dag een nieuwe poging te wagen, maar Adriaen zag het niet meer zitten en trok zich terug. Twee neven namen zijn taak over en de manschappen scheepten zich in.
Aanvankelijk verliep de operatie met enkele forse tegenslagen. Door het barre weer duurde het ruim twee dagen voordat Breda bereikt werd. Al die tijd zaten de soldaten in de kou te wachten.
Pas **op 3 maart** 's avonds laat werden de grachten van Breda binnengevaren. Eenmaal binnen Breda dreigde een ramp: bij een botsing raakte het schip lek en slechts door hard te pompen werd voorkomen dat het schip zonk.
Rond middernacht kwamen de soldaten tevoorschijn uit het ruim.
De bezetters van het kasteel werden compleet overrompeld. Hoewel ze zes keer zo veel mannen hadden, vluchtten de bezetters weg of werden ze gevangengenomen.
Een andere lezing vertelt dat de Spanjaarden in de stad carnaval vierden.
Op 4 maart trok prins Maurits Breda binnen, waarna de bezetters zich definitief overgaven.
De Spanjaarden probeerden direct de stad weer te heroveren, maar door kordaat ingrijpen van Van Oldenbarnevelt, die de stad direct liet bevoorraden, werd dat voorkomen.

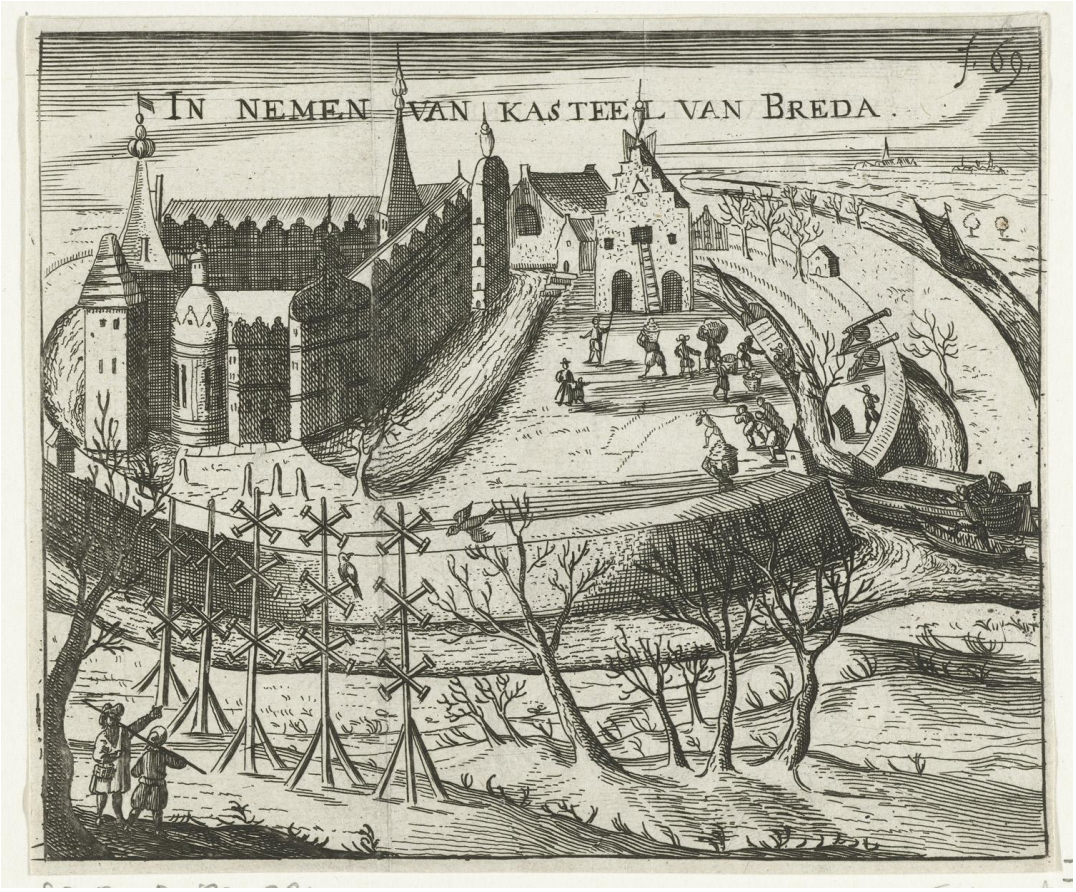

Dit nieuws bereikte ook onze streek. Zo schrijft Augustyn van Hermelghem:

10 maart 1590 – Breda ingenomen - Augustyn van Hermelghem

Op den 10den Maerte 's dachs te vooren zoo kwamer kwade maren uyt Brabant;
want men zeyde **dat de Geusen hadden ingenomen Breda**; maer hoe dat het kwam, elk zeyde zoo 't hem goed dochte; maer het zekerste was datter binder stede lagen eenige vendelen Spaenjaerden en in't casteel een vendel Walen;
en de Spaenjaerden die wilden betalinge hebben van der stede, en begeirden ook dat die van het casteel het zouden overgeven in hunlieder handen.
De Walen dit hoorende en hadden zeer luttel amonicie binnen het casteel, vreesende dat zy het zouden inloopen, hebben secretelyk ontboên 't garnisoen van Bergen-op-Zoom, en hebben die binder nacht van buyten inne gelaten, en alzoo binnen de stadt gerocht;
men zeyde dat zy alle Spaenjaerden meest dood smeten; maer de poorterie die in hunlieden huysen bleven niet.
Aldus stond met het vermaledyde geld-roepen alle qualijk; want 't garnisoen van Oudenburch meende Brugge in te nemen, ook om betalinge, en die van Nieuwpoort, Veurne; Godt doet het wel gaen.

26 maart 1590 – Zwarre lasten - Augustyn van Hermelghem

Op dezen tijdt zoo waren de zeven casselerien geadverteert dat zy moesten houden elk,
naer dat zy hadden gegeven in de vichtig duysent guldens,
zekere soldaten en den cost geven d'een helft van 't volk dat lach tot Oudenburch een maend,
en als die duere en gepasseert was zouden die inkeeren,
en de andere zouden uytkomen, en dit zoude dueren alzoo lange als 't den gouverneur, de marquis de Warenbon, gelieven zoude, en op den 25 maerte begonsten zy af te komen, en de casselerie van Ypre, midts dat die arm en beroeyt was, moeste houden een vendel, en elk soldaet moeste hebben 10 stuyvers dachs, en zouden moeten hunnen cost doen; op zulks die van Cassel-ambacht, midts dat zy hun qualijk konste voegen in 't geven, moesten hebben 4 vendels, en andere Casselerien naer advenante; aldus vonden de gouverneurs van Oudenburch altijdts wat nieuws **om de lieden van 't platte landt te quellen.**

Op den eersten april, zondag zijnde, zoo was daer in alle kercken veel volk die te biechte en ten sacramente gingen om te vercrygen de pardoenen, om te bidden voor Vranckrijck, en voor 't welvaren van de Heylige Kerke, en voor pays ende voor eendracht van de Landen. Godt doe 't wel gaen!
Op deze weke zoo sprak men zeere van **het belech van Zevenberch**,
liggende op twee mylen van Breda, en als die van Breda afgenomen zoude werden Zevenberch, zoo zoude het moeten hun zelven winnen
en veel garnisoen trock daerwaert,
maer de Spaenjaerden van Cortrijck deden vertrecken le prince **Dascolyt;** want hy eenige zaken gesprocken hadde dat hun niet en greyde, aldus stond dacr noch zeer qualijk.

Beleg van Zevenbergen – Fort Noordam

7 april 1590 – Kosten soldaten - SAP 468 – Resoluties B

De opgelegde kosten voor de soldaten, lokte te Poperinge een raadsbesluit uit:

Gheordonneert byder wet dat alle die ontvanghen hebben billet van volghers tot onderhoudenesse van de soldaeten vander heere van **Warenbon** voor de tweede weke,
zy hemlieden doen betaelen de volle zeven daeghen,
zoo ghelycke zeven daeghen betaelt hebben haerlieden volle gheldt
die vander eerste weke ende consequentelick de reste van tghemeente over de derde weke,
omme te houden alle ghelyckzaemheyt ende egaliteyt int voorseide tvolgheghelt ende dat de ghonne die de soldaeten ghehouden hebben de vyff daeghen van zevene,
ter tweede weke tvolghegheldt van de resterende twee daeghen opbrynghen ten buffette vande wet binnen dese jeghenwoordelicke,
zonder langheren dach op heerlicke executie ende innynghe omme daermede te vinden de penninghen diemen betaelen moet anden voornoemde heere van Balanqoy over de vutcoop ende ontlastynghe vande voorseide soldaeten voor den loopenden ende toecommende tydt,
elck doe t zyn debvoir ende zegghet de anderen
Over midts den noodt tcollegie van de wet daertoe bedwynght
Actum ten camere den vijde aprilis 1590 ende ghepubliceert ten bretesque den viijde dere zelver maendt

9 april 1590 – Weerstand tegen de Oostendenaars - Augustyn van Hermelghem

Op den 9sten van april, maendag zijnde, zoo is Jan Don met zyne complicen, 't samen 9 Oostendenaers, alle quade moordenaers gekomen in het land ontrent **Reneghelst,** liggende boven de casteel-muelene in Cleenbusch,
en hadden by hunlieden eenige gevangene, die zy bonden en coorden ende meenden 's anderdags besprongen te hebben, gevangen ofte vermoort de beenhauwers van Ypre op den wech van Belle,
zoo zy zouden hebben gegaen naer Belle om te koopen schapen;
maer ten geliefde Godt; want op den voornoemden 9 dag van april, zoo hebben zy gecregen gevangen eenen landsman, die zy in 't zelve busch brochten by den hoop,
en dezen hadde zyne huysvrouwe dag gesteld in zeker huys van eenen landtsman om wat coorn te koopen, en zyne huysvrouwe komende aldaer heeft haren man niet gevonden noch hy en hadder niet gezijn, aldus deze komende naer de plaetse riep en creesch: ‘Mynen man is gevangen!’
Ziende zoo het huer dochte eenen ingank in den voornoemden busch, **den balliu Rollier** met noch eenige landtslieden hebben 't ter hand genomen en gingen mette vrauwe aldaer zy hun leden en daer begonste altijdts meer ende meer volk te komene byeen,
ten hende dat zy ontdeckt waren, en lieten 7 gevangen vry loopen,
aldus maekte het een groote beroerte met het blasen van den hooren,
zoo dat alle landtsman in roere was met gewerre als **Westoutere, Reneghelst, Kemmele, Dranoutere, Belle en tot Nieuwkerke,**
zoo datter eenen gevangen was van de Oostendenaers en zeyde dat de andere waren alle geloopen in 't bree,
zoo liepen de landtslieden alle naer zoo dat zy wederomme in oogen cregen en ziende zom dat zy niet ontloopen consten smeten wech hunlieder gewerre,
immers eenen die een vuerroer achter liet eenen landtsman ziende nam dat roer en schoot naer hem, schietende hem dwers doore dat hy ter stede dood bleef,
men zeyde dat 't Ronckere was en noch eenen anderen van gelyke,
die het ook meende te ontkomen, maer was van gelyke geschooten, en daer naer duersteken,
zoo wierden noch twee gevangen, maer den eenen was zeere gequetst,
die drie waren gevangen onder Waestene;
de landtslieden altijdts versterckende liepen altijdts naer zoo dat zy rochten in **Belleambacht** ontrent Dranoutere, zoekende de reste,
zoo wiert er noch eenen gevangen en men zeyde dat was **Schapschoof;**
Jan Don noch niet in handen zijnde heeft hem zelven zijn gewerre ontmaekt en trock zyne kleeren uyt, ende liep in een baeyken in eenen brombilck,
en aldaer wiert hy ontdeckt, zoo wiert hy de laeste die gevangen was van vyve;
aldus ontlieper maer twee, en twee dood van de negene,
zoo wasser drie geleet tot Kemmele, waer of den eenen gequetst was,
en de ander twee tot Belle.
's Nachts ontrent den 12 uren zoo warender gezonden van Rollier naer Ypre zeven landtslieden om aen mijnheeren te kennen te geven deze voorgaende zaken, en wierden binnen gelaten en den hoogballiu wiert op geclopt en den voorschepenen;
deze landtslieden gaven te kennen 't welke waer was datter waren in een ander bende 16,
waer omme datter uytgezonden was ter assistencie van de landtswerre eenige clouke borgers en Lamsaem capiteyn, zoo liepen zy noch 's anderdags den geheelen dag alomme,
maer en vonden niet.
Capiteyn Sanders was ook met de werre en eene van de gevangene, door schoon aenlech, verclaersde hunne secrete plaetsen, daer zy passeren moesten, en men ginek die beleggen om

noch eenige te achterhalen; aldus stond het land alomme in roere: maer den officier was ontboden tot Belle om met den avond daer te zyne, den 10sten april, om Jan Don met zyne complis te tortureren, en binnen drie ofte vier dagen daer naer heeft capiteyn Sanders of zijn volk noch eenen gekregen, en t' Ypre in gebrocht, maer was gevangen onder Veuren.

Op den 12sten april wasser justicie gedaen van Jan Don en zyne complyse tot Belle, alzoo hier naer volgt; zynen complies jonckman, geboren van Oostende, die noyt met hun maer eens, zonder deze reyse, uyt geweest hadde, was gehangen en verworcht aen eene potente voor het stadthuys, en Jan Don, die kleyne kennisse hadde van Godt, die was gecomdamneert levende gerabraekt te zyne, en zoo te sterven, 't welke naer den anderen volkoomen was, want hy op een schavot geleedt was, en zoo gerabraekt, ende daer naer gerecht op den Raschberch.

16 april 1590 – Copken is besteld - SAP 331

Smaendaegs den xvi de aprilis 1590
Gheordonneert dischmeesters ende gasthuusmeestres van de stede te betaelen Pieter van Daele, de ij deelen van xxxiij pond parisis – half en half, over dalimentatie van Copken, tkind van Hendryck van Beveren by de dischmeesters van de jaerre 1581 den voorseide Daele bestelt
Behoudelick dat tselve zo bevonden zyt by tregister van de dissche.

19 april 1590 – De lazarussen - Augustyn van Hermelghem

Op den Witten Donderdag, zijnde den 19sten van April, zoo kwamen **de Lazarusen**, vreemde zoo wel als poorters, en de huysekens stonden naer costume, ende dat voor de faute, en op den Goeden Vrydag zoo maekte men een huyseken en was behangen met tapijdts, en eenen stoel daer in gesteld zijnde, zoo was den zieken liên een schoon sermoen gedaen by pater **Lodewickus**, jesuwit,
en leide uyt het evangelie van den armen Lazarus en den rycken vrecke,
en daer moesten komen alle de beziekte hunlieden vermanende tot pacientie en tot een beteringe van hunlieder leven, ende daer was eene vrauwspersoone die hadde een tafel doen stellen en doen decken, en daer op lagen zoo vele coukellen van een stuyver met een drie groote penning daer in, alser waren beziekte menschen, en daer warender vreemde menschen je lxviij en poorters xxiij, en de poorters hadden elc zonder hunne provene, midts dat zy waren cleynen hoop xxxvj st. en de vreemde hadden elk xxvj st. en hunne provene van vijf grooten, en den buyk vol bier dat hun gegeven was en wel houdt.

De Paeschdagen zijn gepasseert, maer **de arme landtslieden hadden veel roys**,
want de reste van het peerdevolk dat over gebleven was van den grave van Egmonts volk liep over al in Vlanderen, doende zoo groot quaed dat 't ongeloovelijk was,
ja al hadden 't geweest openbare vyanden, want zy niet en wilden eten in geen huysen, zy moesten hebben vijf ofte ses guldens,

waer 't de lieden halen zouden, en noch daer toe geslegen ofte gequetst; 't was eene groote plage voor het landt. Godt doe 't beter gaen.
Zy waren de laste mesdagen tot **Reneghelst.**

Dat peerdevolk dat quam uyt Vranckrijk, loopende zonder patente in Westvlaenderen,
zijn gekomen tot **Hontschoote** en waren wederstaen;
zy vertrocken naer **Vuerenambacht,** en de landhouders met het volk van hunne sterkte,
hebben hun geslegen, zoo datter wel 12 ofte 16 dood bleven,
zy zyn wech geloopen, en zijn den eersten meye gekomen metten avondt tot **Vlamertinge** ontrent een hondert peerden;
die van de prochie hoorende van hunne compste, zijn meest alle geloopen in de kerke, vrauwen en kinderen naer Reneghelst,
om dat zy daer geweest hadden, hebben alle middelen gezocht om in de zelve kerke te geraken, maer en konsten niet;
daer was een scheute met een roer geschoten uyt de kerke,
zoo ontrent den 10 uren, zoo hebben zy duere getrocken naer den Noerdamme, en niemandt en wilde dueren open doen; maer men gaf hun duer vensters eenig eten, zy zyn den geheelen nacht gebleven ten Noerdamme zonder in menschens huys te komen; 's anderdags de avangarde lede hun over de plaetse, daer zy wilden wezen, te wetene naer Dickebusch ende naer Kemmele, alwaer zy veel kwaed deden zoo zy gewoon waren.

9 mei 1590 – Bierwerkers - SAP 468 – Resoluties B

In Poperinge had men tussen al deze droeve bezorgdheden, tijd voor een reglement op de bierwerkers:
In conformiteyt vande cueren ende voorghaende statuten deser stede,
zoo last men interativelick van weghen de heere ende wet,
den bierwerckers vande tonnen ende vaetkens gheen bieren te lichten,
wercken ofte voeren in herberghen ofte inwoonders huusen buuten ofte binnen baillien,
dan alvooren hebbende billet vande thresorier op tverbandt van haerlieden
Folio 34
Eedt ende voorts op pene van destitutie van haerlieden dienst ende correctie arbitraire,
Als van meineedichede ende onthoudt van stederecht,
zonder eenighe dissimulatie oogheluyckinghe ofte verdrach,
welcke billetten de voorseide bierwerckers zullen ten zelven daeghe van t'indoen vande bieren beweghen an **Pieter vande Coutere** als **contrerolleur** in plaetse van wylent **Andries de Buckere** by provisie ghestelt op ghelycke pene ende correctie.
Item dat niemand tzijn zelfs tonnen ofte vaetkens, groot ofte cleene,
zal moghen haelen vut de brauwerien,
nemaer zal tzelve bier ghewrocht ende ghevoert wesen byde gheswooren bierwerckers met billet zoo voorseit es,
op de boete van iij pond parisis van elcke tonne ofte vaetken ende correctie ter discretie vande wet
Ghepubliceert ten bretesque den xiiij de in meye 1590

19 mei 1590 – Weerstand tegen het garnizoen van Oudenburg - Augustyn van Hermelghem

Op den 19sten van meye, van deze weke zoo waren vergadert de zeven casselerien tot Dixsmude om met **Ballensoen** te handelen van den garnisoene van Oudenburch,
die dagelijks liepen om den landstman,

om het zelve indien het mogelijk ware te beletten,
en binnen dat zy daer vergadert waren zoo zijnder gekomen zeker Duytsche van de zelve garnisoene, in Veurenambacht, en hebben hun meester willen maken;
zy zijn van de landtslieden wederstaen en zijn van **Lampernesse vertrocken te Loo** binnen, en namen het stadthuys voor hunne sterkte,
de landtslieden meenden hun 't zelve af te winnen, want zy waren wel met 1000 man;
maer den gouverneur Geones, die was binnen dezen middelen tijdt met 40 soldaten hem te Loo presenterende, om meerder swaerheyt te beletten;
maer aldaer gekomen zijnde heeft het volk, te wetene de landtslieden zeer qualijk konnen verwilgen dat zy deze zelve Duytsche metten gouverneur lieten wech leên uyt Vuerenambacht; maer daer bleven 7 ofte 8 Duytsche dood.

2 juni 1590 – Augustyn van Hermelghem

Op den 2den juny, zoo sprak men zeere vreemt van vele zaken, als van Vranckrijck en van het regiment van ons arme landen, want het scheen dat hem niemand het gouverneren aen en trock; want van zijn Altesens wege men hoorde er zeer luttel af;
't garnisoen van de Spaenjaerden, zoo in Braband als in Vlanderen, deden dat zy wilden, want tot **Cortrijck** gink het gelijk de crabben gaen al achter waert;
want op den xxvij van meye zoo maekten zy groot allaerme om oorzake van hunne afrekeninge, zoodat zy op den 30sten hun overheyd, die zy zelve gemaekt hadden, wederomme uytter stadt dreven, zoo dat wederomme alzoo qualijk daer stond als 't dede over vier maenden. In Brabandt, duer mutterie van de Spaenjaerden en Italianen, is verbrand **Herentaels,** eene schoone plaetse; men zeyde dat de stadt van Niemege van de Geusen beleyd was.

6 juni 1590 – Jehan de Barbiere contra Frans Hallynck over een peerdebeeste - SAP 115 – nummer 97

Intendit omme **Jehan de Barbiere**, heescher, ter eenen
Jeghens **Frans Hallynck**, verweerder ter anderen
Dienende voor ulieden, myne heeren, burghmeesters ende schepenen vanden stede van Poperinghe

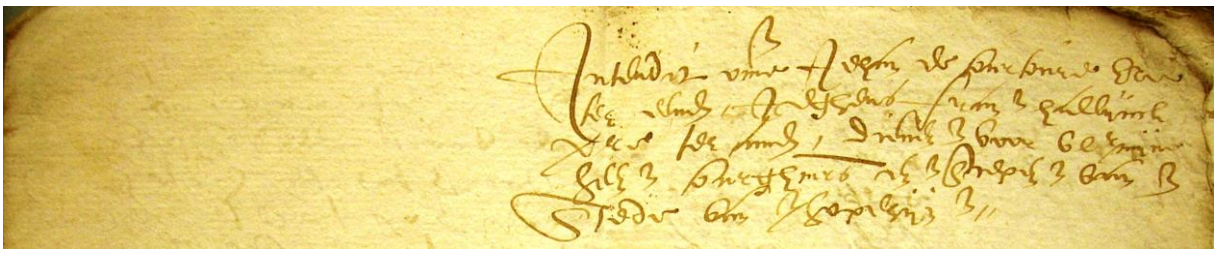

Alvooren omme te commen ter materie subjecte,
dient gheweten over de waerhede, dat alzo dheescher metten verweerder,
ghemeens met anderen, ghehadt hebben,
zo in cope van botere als anders,
eyndelynghe heift de zelve heescher, de selve verweerder, zyn peerdebeeste gheleent ende ten handt ghedaen, omme daermede te moghen wercken den tyt van drie ofte vier daeghen, ende nyet gheghaen in eenighe sverweerders bescheydt.

Nu es zo dat op tretext van dat de verweerder mainteneerde ghoet te hebben an den heescher zeker somme,
heyft hem belieft de zelve peerdebeeste te refuseren van wederomme te gheven,
de zelve houdende, zo hy zeyde in verzekertheyd om zyne betaelynghe,
de welcke tzynen huuse was ende daermede doende zyne bliefte,
op tzelve pretext van ontrent acht daeghen voor alle heilighen dach tot medewynter daernaer, jeghens alle redenen ende recht,
als ghenomen den heescher hem verweerder ten achteren gheweest hadde zyne zelve hyer en vermochte te betaelen,
doende dien zulck weygheren ende onthouden den heescher groote schaede ende interest als met dezelve peerdebeeste moetende winnen zyn costen.
In recouvre van welck interest de heescher de zelve verweerder alhier betrocken heift,
verheeschende voor de zelve schaede xx – *20* - schele parisis sdaechts,
eyndelynghe ter discretie vande voornoemde heeren,
zo dat naer verbaele procedure dheescher gheadmitteert was te faicte,
op dat de verweerder de zelve beeste zo langhe s'verweerders huuse gheweist hadde,
de zelve houdende als voorne ende die doende wercken tzynen gheliefte.
Tot vulcommen van welcx, believe mijne heeren te hooren, eeden ende examineren doirconden in marge *(Charels Michiel – Jaques Beguin – Gheleyn Maneur)*
off zy niet wel en weten dat de voorseide peerdebeeste gheweest heift den voorseide tyt ten huuse vande verweerder, de zelve onthouden op 't pretext als vooren,
ende die doende werken tzyn'en beliefte, hebbende oock daermede ghewrocht binnen de prochie van **Meteren –** welcke beeste daer te vooren was daeghelicx winnende xx – *20* - schele parisis methaders breeders zy dannoff weten – ten restitutie der zelven off die nyet wel een pondt ghearght was.
De verweerder presenteert in eede op als zynnen eedt in confortantie.

Mids welcken, concludeerende, tendeert de heescher, ten fyne dat by ulieden heeren, sententie diffinitive ende over recht heift ghewyst ende verclaerst wort,
dat hy hem van de verweerder met ghoeder cause becroont ende beclaecht heift,
dienvolghende zal den zelve verweerder ghehouden wezen,
dheescher te betaelen, de voorseide xx – *20* - schele parisis sdaechs,
zo die ghewonnen heift,
metghaders xij – *12* - pond parisis over de argenesse, ja van de zelve beeste in zyn handen ende in de costen vande vervolghe ter tauxatie,
emmers alles ende vuterlic ter discretie vande wet.

27 juni 1590 – De peerderuiteren te Poperinge - SAP 468 – Resoluties B

Ter verghaderinghe vande drie collegien den xxvijste juny 1590,
es gheresolveert byde wet, dat de costen ghesupporteert byde landslieden ter cause vande peerderuyteren van **capiteyn Lescole, Luucelles** ende andere zullen vallen,
ten laste van die van buuten ende dat die niet belast hebben gheweest,
zullen secoureren die belast hebben gheweest ende anghaende de lasten van die van buuten, ter cause vande zelve ruyteren metghaders vande costen vande hoofden ende soldaeten van andere in herberghen, zullen ghevonden zyn op die van binnen.

De resolutie vande raeden ende notabel, nopende tjste poinct es conforme die van de wet ende anghaende van tijde poinct van die van binnen, datmen zal maecken masse generale vandie

ende van verschooten pennynghen, ter cause vanden vutcoop van soldaeten ende andere ende tzelve ghedaen verwachten absolute resolutievan drie collegien in competenten ghetaele

Ten effecte vande voorseyde resolutie, buuten zyn ghecommitteert
Andries de Nuwelaere inden Oosthouck
Jan Vander Slype inden Eduwaerthouck
Francois de Raeve inden Haghebaerthouck
Gheleyn Quaghebuer inden Lyssenthouck
Jan du bois inden Wipperhouck
Jan de Brune inden Schoudemonthouck ende Helhouck
Pïeter Quaghebeur inden Hipshouck
Jan Jenaerd inden Eeckhouck ende Hamhouck
Antheunis Faulquenoir inden Peselhouck

10 juni 1590 –

Brabantdreve - Halmen SAP 366

Fransoys Lebbe
heift ghecocht
Jeghens **Sebastiaen Noore ende Maycken** zyn huusvrouwe
eenen behuusde hofstede ligghende in de **Lysenthouck** daer **Clais Bruware** overleet –
van westen de **Brabantdreve** –
van oosten twaterloop ende tlant van de kinderen van **Jacob Welmis** –
van zuuden daeldinghen van **Pieter Verschave** –
van noorden tnaervolghende lant – de **Noortbecke** mede gaende –
groot zes ghemeten en half ende zestien roeden
Item noch een vierendeel ende vier roeden zaeylant twesten de voornoemde erve –
toosthende upt tvoorschreven lant vande kynderen van **Jacob Welmus** –
van zuuden tvoornoemde lant ende de noortzyde tlant van de aeldynghen van **Pieter Pieren**
Item noch j ghemet ende xxij roeden zayland ligghende ghemeene in vij vierendeel ende xij roeden zayland met **Clays Brievere**
Item metten westhende upde voornoemde hofstede
Toosthende upde **Westoulter strate**
Van zuuden **Clays Baebelaere**
Van noorden daeldinghen van **Jacob Loodyck**

Item noch een lynne xxtich roeden landts streckende metten oostende upde voorschreven Brabantdreve – twesthende ende noortzyde tlant van de voornoemde aeldynghen va n Gillis Pieren
Item noch onderhalf ghemet preter acht roeden zaylants –
toosthende opde voorschreven Westoulterstraete –
twesthende daeldynghen relicta Toussains Daen -
van zuuden de dreve van noorden daeldynghen van Jacob Loodycq
Item noch een half ghemet ende xiij roeden zaylants in de voornoemde houck
tzuuthende int waterloop –
tnoorthende de oost ende de westzyde tlant van jacob Veke
ghelast tvoornoemde goedt met xij ponden parisis sjaers losrenthe – de penninck xvjde ten prouffyte van Loys Makeblyde
voorts zuuver goedt ghezondert de grondtrente vande heeren
omme de somme vvan vierentsestich ponden parisis elck ghemet – tende mate tende ghelde te betaelen ter erfvenesse ghereet ghelt
xx schele parisis tge godtspenninck
een razierre coornens voor de ghemeene aermen
te betaelen deene helft tonse vrauwe ende dander helft Sint jans
zessendertich ponden prisis te lyfcoope ten alste vn de blyvere
Item noch xxiiij pnden parisis te ghelycke lyfcoope dannaff deene helft valideren zal in betalynghe upde principale coop
Alzoo ooc de voornoemde losrenthe met de verloop of van dien payement zy upde zelve coop
Zes penninghen parsiis voor de roupere
Item noch drie ponden parisis voor een hoofcleet
Alles ten alste van de blyvere
Ghealmpt voorts over erfve upden xde juny 1590

30 juni 1590 - Reglement nopens het vieren der zondagen en heiligdagen – Resoluties B – nr. 468 – folio 34 tit 38 en 55.

In deze povere tijden, kwam er een uitgebreid reglement op het vieren van de zondagen en heiligendagen.

Gheconsidereert byde heeren Burghemeesters, schepenen ende raeden deser stede van Poperinghe,
de cleene gheneghenhede die men bemerckt in't ghemeente totter frequentatie an de kerckelycke diensten,
zonderlinghe up hooghdaeghe, zondaeghen ende heylichdaeghen die een groot deel van den volcke niet en onderhoudt met zulcke devotie, eere ende ghehoorsaemgheyt,
als naer de gheboden ons Heere Godt Almachtigh, ordonnancien van Onze Moeder die Heylighe catholicque ende apostolicque kercke,
ende placaeten van heurlieden hoogheden,
ter grooter ontstichynghe van de goede ende godtsvruchtige lieden
ende waerdeure men lichtelick zoude verwecken de gramschap ons voorseyden heere Godts in desen benauwden ende oproeryghen tydt van oorloghe, tweedraeghe ende ketterie,
daertoe gehad hebbende ghoed ende vruchtbarig vermaen van de eerweerdighen heere ende gheestelicken vadere, mijnheere ende **bisschop van Yper**, ende pasteuren van de prochiekercken deser stede – hebben ghemaeckt, gheraemt ende ghestatueert,
maecken, raemen ende statueren by dese,
voor ghedurigh statut ende decreet, de poincten ende artickelen naervolghende:

1 – Dat gheen drapiers, wevers, cammers, vulders, verwers, scheerders, huudevetters, temmerlieden, metsers, deckers, smeden, schoemaeckers, parmentiers ende dierghelycke ambachtslieden en zullen moghen wercken op zondaghen ende heylighdaeghen, telkens op de boete van vi – *6* - pond parisis ende arbitraire correctie.
2 – Dat alle schoemaeckers, lywaediers, meerseniers, lakenscnyders ende dierghelicke lieden van neerynghe, zullen ghesloten houden hemlieden wynckelen ende veynsteren, up de voorseyde zondaghen ende heylighdaghen, zonder alsdanne eenighe waere ofte goet te vercoopen, telckens up de boete van 6 pond parisis ende arbitraire correctie, te verbeuren zoowel by de coopere als vercoopere.
3 – Dat alle barbiers zullen van ghelycken haerlieden wynckels houden ghesloten up de zelve zondaghen ende heylighdaghen ende nyemants haer scheeren, corten ofte barbieren, up ghelycke boete ende correctie
4 – Dat gheen cooplieden, voerlieden, waeghenaers, wercklieden ofte andere zullen moghen laeden, voeren, draeghen ofte lossen eenig goed up de voorseyde zondaeghen ende heylighdaghen up ghelycke boete ende correctie, uutghesteken vleesch ende visch, dat ment aldaer zal moghen bringhen ter marckt omme te venten, ’s nuchtens tot den 9 heuren, zonder langher, ende voorts naer den goddelicken dienst van de hooghmesse, sermoene ende vestpers, wel verstaende dat men up en eersten paesschendach, Synxdach, sacramentsdach, onser vrauwen dach half ougst ende alderheylichdach, niet en sal voortstaen met ’t selve vleessch ende visch.
5 – Item dat gheen backers en sullen moghen bakcne up de voorseyde zondaghen ende heylighdaeghen, nemaer sullen dat doen ’s daeghs te vooren, ofte inder nacht, up ghelycken boete van 6 pond parisis, ten waere by grooten noode, met kennesse ende consent van de wet.
6 – Dat ooc gheene meulenaers ofte heurlieden dienaers en sulen moghen laeden, voeren, lossen, haelen ofte brynghen met peerden, waeghenen, sleden ofte ten halse, eenich moult, ofte ander graen om maecken, ofte ’t huus leveren up de selve zondaeghen ende heylighdaeghen, ten waere by uitersten noode van windeloosheyt, met consent ende kennesse van de wet, up ghelicke boete ende correctie.
7 – Dat alle brauwers, haerliden werck zoo beschicken dat zy den heylighen zondagh niet en belemmeren, noch draff ofte bier uutleveren, dat zy oock onderhouden zullen up andere heylighdaghen, zoo verre dat doenlick es, beschickende voorts up dezelfde heylighdaghen haerlieden noodelick werck t doen met besloten deuren ende zodner hemlieden te vertooghen up straeten ofte in ’t openbaere voor de lieden, in haerlieden werckcleederen, omme yemant te ghevene oorzaecke van ontstichtynghen, up pene ende boete als vooren.
8 – Item dat alle cruudeniers ende vettewarriers heurlieden huysen ende winckelen zullen houden ghesloten, zonder yemant eenighe waere te vercoopen, up de voorseyde zondaghen ofte heylighdaghen, ghedeurende den Goddelicken dienst van de hooghmesse, predicatie ende vestpere, zonder oock buuten de zelve diensten iets anders te vercoopen dan eetelicke waere, ende dat oock met ghesloten winckele, up pene als boven.
9 – Dat gheen peerdeslaghers en zullen moghen beslaen up dezelve daeghen dan in noode voor de reisende lieden, ende houdende haerlieden winckele voorts ghesloten, up pene als boven.
10 – Dat alle vercoopers van ghebrande wyn niet langhere en zullen moghen haerlieden wyn vercoopen dan tot den 9 heuren ende dat zonder ’t uutstellen van haerlieden potkens ofte schaeltkens ende oock met ghesloten veynsters ende winckelen, up de voorseyde daeghen, up pene als boven.
11 – Dat alle andere ambachtslieden ofte andere van neyringhen boven niet ghespecifieert, hunlieden voegen, schicken ende reguleren zullen naer ’t uutwysen van de voorschrevene verboden, soo oock sullen doen alle lantslieden, ten regarde van haerlieden lantswerck, dat sy

sullen laeten up voorseyde zondaeghen ende heylighdaeghen ende commen ten voorseyden goddelicke diensten, elck up zyn parochiekercke, tenzy in noode, in de tyde van den ougst, ter cause vande vruchten ende hooit, up pene als boven.
12 – Dat de wynscrooders ende bierwerckers, gheen wynen noch bieren zullen wercken, voeren, draeghen, ofte indoen, niet meer by vatkens dan tonnen, noch oock de herbergiers, taverniers, tappers ofte andee huuslieden, eenighe bieren doen wercken by de voorseyde bierwerckers ofte andere, up de voorseyde zoendaeghen ofte mesdaghen, tenzy in noode, met kennesse, oirloff ende consent van de wet, up pene als boven.
13 – Dat alle herbergiers, taverniers ende tappers zullen inhouden haerlieden vaetkens ende teeckenen van wyn ende bier, ende binnen de voorseyde goddelicke dienst van de hooghmesse, predicatie ende vespere, gheen volck te stellen noch in haerlieden huuse behouden, nemaer te doen vertrekken up de voorseyde daeghen, telckens up de boete van 7 pond parisis ten laste van de weerde ende 7 pond parsisi van elcken persoon, ten waere de vremde reysende lieden.
14 – Dat oock gheene inseten van der stede, niet meer van buuten dan binnen baillien, hemlieden en vervoordere tewesen, theire eten ende drincken in herberghen, tavernen, tappers ofte ghebrande wyn vercoopershuusen ten tyde van de voorseyde goddelicke diensten, up de boete van 7 pond parisis van elcke persoon ende de weerd ’t dobbele als voorseyt es.
15 – Dat gheen inwoonder hem en vervoordere **te spelen, bollen ofte quaerten** inde voorseyde herberghen, noch oock en wandele, clappe, zitte ofte houde up maerckte, straete ofte wycke, bolbaenen ofte andere plaetse, ten tyde van de voorseyde goddelicke diensten ende voorseyde daeghen, up de boete ende correctie als boven.
16 – Dat alle **de voorseyde boeten** zullen bedeelt wezen in drien, te wetene: den aenbryngher, officier ende kercke, elck een derde ende sullen daeraf beslach doen: den bailliu, ampman, dienaers van de heere ende alle andere officieren in eede ende beslach vermoghende.
17 – Reserverende ter discretie van der wet alle kennessen ende consenten up de voorschreven poincten ende artikelen, in tyde van noode ende dies te disponeren als naer redene.
18 – Lastende voorts, vermaenende wel expresselick alle vaeders, moeders, voogden, meesters ende vrauwen, haerlieden kinderen, weezen, cnaepen, dientboden ende broodaeten, te schicken ter kercke ende goddelicke diensten, metsghaeders te zenden ter schoole ofte zondaghschoole, omme onderwezen te zyne in ons heylich kersten ghelove, dienst ende vreeze Godts, up pene van alle defaulten by hemlieden te verantwoorden.

Ghepubliciert by wet ende raeden den laetsten juni 1590
Andermael ghepubliciert ten bretesque den 13 augusty 1595
11 februari 1596 – 5 december 1610 – 6 december 1654 – 26 oktober 1670 – 13 januari 1675 – 7 februari 1700
Zoals we kunnen bemerken, zal het nog verschillende keren nodig zijn om dit zelfde gebod terug te publiceren.

6 juli 1590 – De teerkosten van de kapiteinen – Resoluties B – SAP 468

Verghaderinghe vander Wet, Raed & notable, **den vj den Julij 1590**
Omme te vinden de costen van xvij c pond parisis ter cause vande theercosten van capitainen ende alderhande soldaeten, verschoten pennynghen,
omme den vutcoop van ghelycke soldaeten ende voyaigen daeromme ghedaen, es gheresolveert byder wet, de zelve te vinden by generale ommestellynghe,

op die van binnen baillen deser stede, vut consideratie vande groote ende excessive costen ghedoocht by die van buuten int onderhoudt vande peerderuyteren van den Capiteyn L'Incelles, L'escole & andere, ten twee stonden

17 juli 1590 – Van harden dake naar zachten dake en de schipvaart – Resoluties B

Ter verghaderinghe vande drie collegien den **xvij^{en} July 1590** es gheresolveert dat niemant voor desen baete gheproffycteert hebbende vander stede, ter cause van haerden daecke, tzelve dack niet en zullen weeren, ende daervooren decken met zachten dake; dan by noode op requeste ende ordonnance, ten welcken fyne zullen rembourseren de helft
Omme te vinden d'opcommende costen van soldaeten lichtynghe van nieuwen octroye vande assysen up den dranck ende vande compste **vanden Bisschop van Ypre**, es gheresolveert byder wet te amplieren de costen vande aenstaende contributie vande somme van cl – 150 - pond grooten
Item datmen sal accorderen met dhoirs & aeldynghen van **Wylent Pauwels SheerJanssone** omme te nemen in eeuwighen cheyns haerl*ieden* erfve ter oostzyde van d'oude marct, jeghens den Schipvaerd, strecken*de* van*de* **Steenbrugghe totter Vischemarct**, omme aldaer te maecken eenen opslach

Omme te volcommen t'werck vanden Schipvaerd deser stede es gheresolveert by wet, raed ende notable, datmen zal emploijeren daeghelickx veertich mannen, van tgenerael ghemeente binnen ende buuten, tot den zelven wercke, die by toure ende loote hemlieden zullen vinden tsnuchtens metter werckclocke, ter Ouder Marct, behoirelick ghestoffeert met hauwen, spaeden, pypegaelen ende andere waepenen noodelick tot den wercke, onder de conduicte en*de* toesich van twee hooftmannen, vut der Wet & Raed,
Ende sal een yeghelick daertoe ghereet zyn ter tyde van*de* voors*eide* clocke in persoone ofte by een suffisant man in zyne plaetse, op pene van byde hofmannen ghestelt tzyne in stede van*den* deffaillant eenen werckman, op de gaige van thien stuvers sdaechs innelick opden voed by reele exequutie

21 juli 1590 – Wijding van de kerken - Augustyn van Hermelghem

Op den 21sten julet, op dezen tijdt zoo heeft den bisschop van Ypre **vele diversche prochiekerken binnen het bisdom gewijdt**, en op Ste Jacopsdag, dag den 25 julet, zoo was

by hem gewijdt de kerke van Elverdinge, en dat in de eere Godts, en men heette ze Ste Jooris, alzoo zy eerst hadde gewijdt geweest, en vele persoonen en kinderen gevormt wel 300.

1 september 1590 – Komen de Engelsen? - Augustyn van Hermelghem

Op het beginsel van September, zoo liepen zeere kwade maren in 't West-quartier,
zoo ik schryver van deze zelve hoorde in Cassel-ambacht,
dat elk zeer bevreest was van het overkomen van **de Ingelsche**, want men zeyde onder het gemeene dat eer den 6^{den} van de maend komen zoude,
dat de Ingelsche zouden branden in Vlanderen,
uyt welke maren den eenen en den anderen zeer bevreest was dat elk begonste gereedschap te maken omme te vluchten,
ja zelfs de canonicken en geestelyke van de stede van **Cassele** ruymden ende daer zulk van het gemeene geweten zijnde en dat het magistraet van gelyke ruymde **naer Arien** hun principale goed, zoo waren alle andere gemeene op het platte land zeere confuys, dat zy na by van gelyke zoude gedaen hebben; maer by laste van den hove van de Majesteit,
zoo moesten alle monsteren dat stock dragen konste, van xvi – *16* - jaren tot lx; - *60* - want op den iiij – *4de* - september zoo monsterde men de prochie van **Eeke**, en alomme daer ontrent, ende elk moeste hem voorzien van wapene en gewerre,
want alle de keurlingen, die op de sterckte lagen zagen dagelijks de Ingelsche Oostendenaers loopen vryelijk uyt, en en konsten het niet beletten,
want vele van hunlieden duer dien dat zy niet gewoon waren 't onsolaes dat zy hadden, cregen ziekten, ende het remenisoen,
ja dat den capiteyn Balle selve mette ziekte was tot Brugge van Oudenburg vertrocken,
zoo dat zy maer gesteld waren om de sterkte te bewaren,
maer anders niet; dat de Oostendenaers vryelijk liepen ontrent de sterkte, en alomme,
waer zy wilden; want hadden afgeslegen een convoey komende van Brugge om hun op de sterkte te sustineerene;
ook in Brabant deden die van **Bergen op den Zoom en die van Breda** met de sterkte, die de Geusen hadden, aldaer groot quaed,
want hadden **Thienen in Braband** gepillieert, en vele gebrant,
en men zeyde dat zy **Lier** in hadden, maer 't en was niet waer;
maer Brabandt hadde van hun veel te lyden, zoo dat zy bedwongen naer genoucht die het regiment hadden cryschvolk wederomme in het land te brengen,
zoo dat in het beginsel van september het Westquartier al vol was,
want in Vrankrijck zoo en was, zeyde men, zoo veel volk niet van doene, maer dit garnisoen in het afkomen dede zeer veel kwaed den armen landtsman,
want zy noyt anders en hadden gedaen, en elck vreesde hun lieder comste;
Godt doet wel gaen!
Dit crijschvolk noch wezende in Arthois ofte op den kant van Vlanderen zoo isser gebeurt eene wonderlyke vreemde zake, want op den **4^{den} september** zijnder uyt Oostende gekomen drye ofte vier vendelen voetvolk **Ingelsche** met vliegende vendels en met hunne capiteynen, mitsgaders eenige gygen – *lichte vrouwen* - van de Vlaemsche oude moordenaers in 't land, en midts dat de sterkten qualijk gesteld waren van de keurlingen datter vele ziek en wechgeloopen waren, niet en mochte uyt komen,
zoo is dit volk, verstout wezende, gekomen ontrent **Dixsmude,**
en hebben waer hier en daer den brand gesteken en voorskomende naer **Woumen** zijn gerocht 's avondts ontrent den acht uren tot **Merckhem**, alwaer zy subyt innamen 't huys van Mijnheere, in 't welcke dat zijn moedere en mijnheere van Merckhem hunne residencie hielden en lange gehouden hadden by naest den geheelen sommere,

en Mijnheere gegaen zijnde om te slapen op den torre van de kerke,
duer sommige quade roupen die men over eenen dach ofte twee onder den man gezeyd hadde;
zy meenden zijn persoon wel binnen huyse te vinden, maer hy en was daer niet vindelijk,
maer hebben gevangen in simpel kleederen de douwariere van Merckem,
zyne moedere, en alles berooft datter was binden huyse
ende hebben ontcleedt by naest de voornoemde douwariere,
en alzoo duer dat zy haer niet en kenden lieten haer gaen,
maer wilden Mijnheer vinden van Merckhem, trocken naer den torre van de kerke,
op welk hy was met eenige prochiaenen, meenden de zelve inne te loopen,
maer die boven waren hebben hun afgekeert ten besten dat zy mochten,
en hebben eenen van hunne medegasten boven by Mijnheere verloren doorschooten zijnde,
zoo en mochten zy niet daer aen, maer zijn voortsgegaen en hebben 't logist van den zelven heere verbrandt, maer weirden eerst zijn vier schoone peerden,
die welke wel 1000 guldens met de monteringe werd waren,
en hebben alsdan het vuer daer in gesteken, verbranden daer zoo vele schoone vruchten en hoy dat ongeloovelijk was, en daer naer en der vooren ontrent **Woumen, Poesele en Merckhem** wel tot 29 schoone pachtgoên en zijn zoo vertrocken.

Op onzen Vrauwendag zoo kwam den bode van Antwerpen met eenige cooplieden van Ypre van Antwerpen en in 't Gentsche quartier, en ontrent Braband gink het ook al verloren;
want die van Axele, van der Neuse, de Geusen van daer maekten in 't landt alle groote en sware beroerte van branden en pillieren, want zy verbrand hadden Gavere en meer andere plaetsen, en alle die van Antwerpen kwamen gingen wel omme 6 mylen verre over Audenaerde om dit kwaed volk te schuwen;
want zy tot Burch op een myle naer Antwerpen gevangen hadden genomen drie zoo vier boden, men zeyde een die uyt Spanje kwam
en 't moeste wel wezen eene groote plage voor Vlanderen en Brabandt.
Men wiste wel dat deze Geusen boven de drie hondert sterk waren datter geen werre jegens en was, en ontrent Ypre liepen 4 vendels voetvolk Walen op den landtsman,
die roovende en pillerende den landtsman, te wetene capiteyn Dufermee, capiteyn Rijswijck en noch twee andere, die hunlieder vendels in Arthoys vol opgenomen hadden,
ende was't niet een arme zake dat dit volk niet en was geimployeert om met de landtswerre deze Ingelsche Oostendenaers in hunlieder cot te houdene, maer zy, het crijschvolk, en zochte dat niet, want hadden liever den armen landtsman te plunderen.

Op den 7sten september tegen avondt,
zoo kwamer zeker maren dat de Oostendenaers ontrent Nieuwpoort door de havene gekomen waren tot Wulpen met 9 ofte 10 vendelen blaeyende en hebben Wulpen verbrandt en Oost-Duynkerke, en het schoon goed van Allaerts-huysen en namen wel 700 ossen en koeyen uyt het landt, dryvende die naer Vroermarck om met een leech watere naer Ostende te dryven;
maer die van Nieuwpoort,
midts dien zy hadden 40 peerden Spaenjaerden ofte daer ontrent,
zoo heeft den gouverneur Gemys, die gouverneur lange geweest hadde tot Diesmude, uyt getrocken om hun te beletten het doordryven van den buyt beesten door de havene;
want zy waren op de westzyde van Nieuwpoort, en alle de clocken clopten al ontrent Veurne ende ontrent Dixsmude, en daer trock veel volk daerwaert en **capiteyn Hamerton**,
dits Sanders, midts dat hy lieutenant was van den hoogballiu van Veurene;
Valcke was met zijn gasten ook in de werre, zoo dat zy zeere vochten,

de Oostendenaers om den buyt te behoudene en van onze zyde om den buyt af te nemen, zoo datter vele peerderuyters van Nieuwpoort dood bleven en van de Oostendenaers wel 50 ofte 60; men zeyde dat Hamerton lange een vendel hadde van hun,
maer van noots wege moeste hy het zelve verlaten: maer midts de langheyd van tijdt zoo kregen de Oostendenaers wel 300 ossen en koeyen doore en wech; maer metten avondt scheiden zy van elk anderen, zoo datter ontrent Yperen groote beroerte was, want de beenhauwers van Ypre liepen vele naer Vueren ambacht, elk om te hoorene of het noot was om hunne beesten te lichten, want den roep zeere quaed was.

Op den 15^{den} voornoemt, op dezen dag zoo was capiteyn Sanders, ofte Hamerton, zijn nieuw vendele dat hy hadde gedaen maken halende naer den noene met 70 ofte 80 soldaten;
want het zelve vendel **Jan des Persijn** gemaekt hadde binnen Ypre,
en hem was geconsenteert met octroy by 't zelve capiteyn te doene, midts dat hy hem wel gequeten hadde ontrent de stede van Nieuwpoort op de Oostendenaers, en track, 't zelve vendele gehaelt hebbende, ter stede uyt naer **Poperinge,** en 's anderdags tot Reneghelst, want hy mochte gaen een maend om noch een vendele op te rechten, om te gaen liggen op twee sterckten te Nieuwen Damme en te Schoorebacke.

13 september 1590 – Een mailliegrauwe merrie – Renten SAP 395

Jehan Roussery kend wettelick schuldigh tzyne **Eloy Moreel**,
present ende de kennesse accepteerende de somme van xij pond v schele grooten van coope ende leveringhe van een mailliegrauwe merrie – te betaelen deene helft onthierende alderheilighmesse – op pene van alle gevallen ende dander helft te lichmesse – emmers te paesschen onbegrepen – beede eerstcommende – payement iij pond ende betaelende tijde payement te paesschen emmers binnen de mesdaeghen dat met goed payement -
daerinne verbindende de zelve merrie ende vyf koeyen hem toebehoirende, twee witrycken, een blaerde, een gryze ende een schilleden – over recht
Actum den xiijste september 1590
Present Willem van Beveren ende jacob vande Walle (vervanghende) schepenen

15 september 1590 – Een rood bont calveken – Renten SAP 395

Pieter Rake kend wettelick schuldigh tzyne **Jacob Rake** zijne broedere –
de somme van xlij grooten vlaemsch by condempnatie van vooghd ende schepenen der stede van Ypre in date den xxix july xvc lxxxiij –
wanaff dacte rust onder den voornoemde crediteur –
te betaelen te beliefte vande zelven crediteur –
daerinne verbindende twee koeyen – deene een zwaerte blaue ende dandere een zwarte blesse – een rood bont calveken ende een jonck verckene – metghaders zijne vruchten in de scheure ende alle andere zijn goeden ende catheil –
Present ende toecommende - omme by ghebreke van betaelynghe de zelve schuld geheel fote in deele daeran te verhaelen
Actum den xvde september 1590
Present Diedeman vervanghende Everaerd, burghmeester

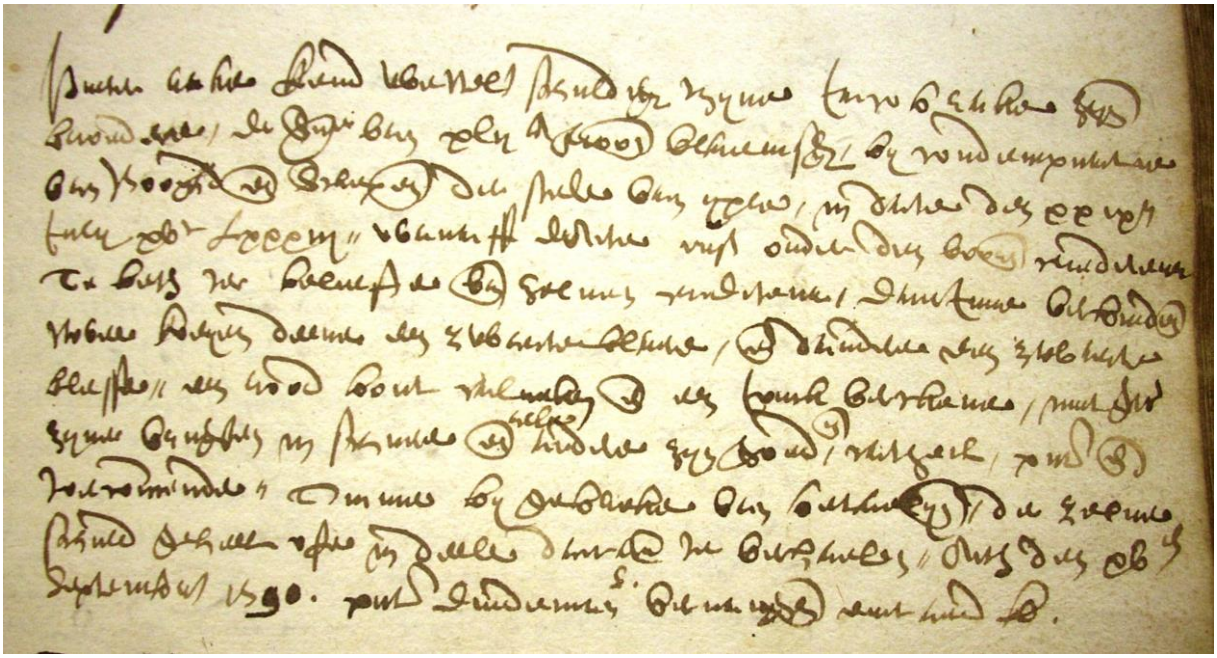

26 september 1590 – De Oostendenaars nemen Oudenburg - Augustyn van Hermelghem

Op den 26sten van october, zoo kwamer zeer kwade maren, dat 's dachs te vooren die van Oostende ingenomen hadden Oudenburch,
's nuchtens naer het opendoen van de poorten,
en alles doodgesmeten dat werre boot; **capiteyn Symoen**, die de plaetse bewaerde van Bellet, gestorven tot Brugge, hoorende dit allarme,
wezende gelogiert in het stadthuys van Oudenburch,
ziende den brand in de cortegaerde voor het zelve stadthuys mette zelve soldaten,
die by hem gekomen waren, heeft verlaten het zelve stadthuys en aengenomen de kerke dat de meeste sterckte was van Oudenburch;
d'andere de reste van de soldaten, die de kerk niet en konsten bekomen,
zijn doodgesmeten geweest, en andere ontloopen,
zoo hebben de Oostendenaers terstond het vier in het stadhuys gesteken en verbrandt.
Nu den gouverneur, capiteyn Simoen, wesende in de kerke met eenige soldaten heeft die zeer fray gehouden jegens zyne vyanden, en en was niet brandelijk midts dat die eertijds dezelve verbrandt geweest heeft, en d'andere niet dan de faucten en waren,
ende de staende muren en boven op den toren was wat velt-geschut, daer mede zy hielden jegens de Ostendenaers; deze ziende dat zy niet wel en konsten geraken aen dezelve kerke,
zoo hebben 't zy eerst berooft en wel gecregen 340 coeyen,
en daer naer alle datter binnen was van huysen hutten en metten viere verbrand;
den brand gezien zijnde, 't alaerme gehoort, alle sterkten van den koningswege zoo heeft elk volk daerwaert gezonden om Oudenburch te assisteren, en capiteyn Sanders, treckende met zijn vliegende vendel naer, en als hy tot Oudenburch kwam,

zoo was den vyandt vertrocken metten buyt, is binnen gebleven; maer den vyand eer hy vertrock, verbrandde beyde de poorten,
zoo datter van de zelve sterckte niet en bleef dan de kerke vooren gezeyd.

De mare zeere gekomen zijnde van **'t verlies van Oudenburch** maekte eene groote beroerte overal en alle soldaten, zoo van 300 voetknegten, waeraf dat Lamsaem capiteyn was van 100, nemende noch volk op en jonker **Jan Butteel** van 50 peerden, waren beschreven en kwamen in de stede van Ypre den xxvij. Op den zelven 27, zoo was 't zaterdag en mardach en mette quade maren brochte elk ter maert dat hy derfven mochte, en op den noene zoo kwam de mare dat den vyand Oudenburch verlaten had, waer in dat 't volk wederomme getroost was, en alle soldaten die 't ontloopen waren moesten wederomme naer Oudenburch, en gingen tot Oudenburch en gingen slapen tot Zuytschoote, en Jan Butteel mette zelve peerden, die hy hadde, zoude 's nachts ten ij uren hunlieden gevolcht hebben, want elk hoopte midts dat capiteyn Sanders met zijn volk binnen Oudenburch was, datter noch wel zoude gaen.

29 oktober 1590 – De Oostendenaars trekken naar Blankenberge - Augustyn van Hermelghem

Op den dag hebben de heeren verstaen dat de Oostendenaers vertrocken waren uit de sterckte van Oudenburch naerdien zy eensdeels gedemolliert hadden,
immers dat het niet wel mogelijk en was, die met volk te houden, en zijn getrocken naer **Blanckenberge**, alwaer een houdelyke sterckte was met drye groote stukken artillerie en wel amonicie, en warender te lande wel 700 mannen vooren,
en met wel vele schepen ter zee, maer en letten daer niet lange;
want uyt de sterckte werd zoo sterck geschoten dat zy naer het verlies van eenig van hun volk vertrocken; maer de soldaten van 's koningsvolk die lagen op de sterckte tot Stalhille ende tot Leffinge, hebben die verlaten,
want zy niet wel houdelijk en waren,
en de soldaten zijn tot Dixsmude binnen gekomen, en capiteyn Sanders het leven ondragen hebbende was ten Nieuwen Damme, want als hy zijn volk, immers den meesten deel, tot Oudenburch gebrocht hadde, quam naer Dixsmude met eenige van zijn volk, zoo dachs, daer naer de foele quam.

30 oktober 1590 – De Poperingenaars vluchten weg – Augustyn van Hermelghem

Op den 30sten october, zoo bleef de vreese overal, zoo dat men zeyde datter vele schepen met volk tot Oostende aengekomen was, zoo dat de casselerie vergaderde tot Ypre. Bulteel met zijn 50 peerden, en Lamsam met zijn voetvolk trocken om te gaen vernachten tot Loo, om te gaen beziene waer zy aldaer nootdich waren, en alle het landtsvolk begonste te ruymen, en elck lichte zyne beesten uyt Vuerenambacht, zoo dat noyt gezien en was zoo vele beesten naer Rijssel dryven als op dezen dach.

Op den lesten dag van october, Alderheyligen-avondt, zoo kwam er zoo groote een meenigte wagens met gevlucht goed, meest al uyt het Westkwartier, **meest van Poperinge**, zoo dat 't scheen dat niet met tallen t' huys en bleef; want zy wilden zeggen datter eenig allarme geweest hadde ontrent **Mardijcke,** maer 't was eenen kwaden roep; niet te min 't landsvolk, midts dat zy zoo menigmael, alsnu van d'een zyde, alsnu van d' anderzyde, zoo groot verlies gehadt hadden, zoo waren zy zeere bezorcht voor weynig dan zy op sommige tyden als zy beter by hunlieder waren voor vele.

Op dezen tijdt in het laste van october, zoo zijn de Geusen van Oostende gekomen wel met xx – *20* - schepen en meenden Duynkerke in te nemen met leeren, alle dobbele dat daer op mochten gaen twee mannen t' samen, en waren wel 16 vendels; maer, Godt lof, 't was ontrent 9 uren in den nacht, en daer wiert het een sinternelle gewaer, die maekte allarme, en alzoo was 't belet; maer daer naer zijn zy weder vertrocken en zijn van Oostende gekomen met een leech watere te Nieuwpoort door de havene wel xix vendels, en zijn zeer subitelijk gevallen in 't land, ontrent Zuudt-coote en tot Beentgensmeulene haelden zulk eenen buyt dat zy noyt dergelyke gehadt en hadden; want zy eregen wel meer dan 1400 beestiael onder peerden, calvers en koeijen met vele pachters, die zy gevangen namen; heel Berch-ambacht stond in roere, doch eregen den buyt wech; maer omme dat er menig menage bestier was, dat elagelijk en met bedrukte oogen gezien was, dreven zy wederomme den buyt door de havene van Nieuwpoort met noch een leech watere.

Van deze weke zoo hebben de Oostendenaers, hebbende in handen ses ostagiers – *gijzelaars* - van Nieupoort, ten opziene van 700 ossen, koeyen en veulens, die zy gehaelt hadden in Veurenambacht over eene maend ofte ses weken,
ende restitueerden de zelve beesten, midts daer vooren te ontfangen 15 ofte 1600 ponden,
en midts dat in dit restituerene ontrent een 150 ander beesten waren,
zoo als sommige die hun lieder beesten niet en vonden, en wilden hier in deze penningen niet contribuerene, zoo dat die beesten met eenen tamborijn wederomme gezonden waren naer Oostende, en van alle de andere beesten niemand en wilde iets geven,
aldus bleven deze ostagiers daer liggende,
ende die van Oostende zonden om de penningen; maer en waren niet gereedt,
en ook om dat deze voornoemde ostagiers by wetten niet geconsenteert en waren, en dat zy hunlieden maer met vijf ofte ses persoonen geaccordeert en hadden,
zoo andere die hun consent daer toe niet en hadden gedaen, zeyden dat se geexcuseert waren,
en dat zy om hunlieden wille niet en hadden gepresenteert, aldus **Pieter Joncheere**, filius Pieter, hebbende geweest pensonaris binnen Nieuwpoort,
eenen van deze ses persoonen zijnde, hebben die van Oostende ontrent den vijfden ofte den vi november gedaen hangen, en verworgen met een libel op zyne borst en daer naer hem gerecht buyten metten zelve libelle.
Die van Nieuwpoort midts dat er lagen 40 peerden zijn uytgetrocken by nachte en meenden hem aftedoene en mede te brengen naer Nieuwpoort, maer en konsten dat alsdan niet wel gedaen crygen; maer 's anderdags zoo hebben zy hem gecregen en tot Nieuwpoort eerelijk begraven, en de Oostendenaers ziende hem wech zonden eenen tamborijn en ontboden dat zy alle weke eenen zouden depossieren. Godt behoudt ons uyt zulke geboeftes handen, is het ons zalig!

16 november 1590 – De wezen van Augustyn van Hove – Renten SAP 395

Janneken van de Coutere, weduwevan Kaerle Debrune,
te vooren weduwe van **Augustyn van Hove**,
verbind in handen van **Colaerd Wyts** als voochd vande kinderen van de voornoemde Augustyn, present ende ten poffyte van de voornoemde weezen, accepteerende
een brune koe, een brune veerse van ij jaeren, heur vruchten inde schuere ende op den ackter,
ende voorts alle haer goed,
present ende toecommende
tot verzekerdhede van de somme van ijc lxxij pond xiij schele vij deniers parisis,
ter cause vande weezepenningh van de voornoemde kinderen,
hemlieden opgecommen by den dood van haeren voornoemde vader,

cleerende ande comparante staende te weezeboecke alhier onder de wycke van de Eeckhouck – over recht
Actum den xvjste novembris 1590 – present Everaerd bughmeester ende Diedeman, schepen

1 december 1590 – Forten van Oostende – Augustyn van Hermelghem

Op den eersten dag van december, zoo dede **grave Chaerle van Mansvelt** beginnen wercken, en men begonste eerst de sterckte van Oudenburch te repareren om 't crijschvolk te schuylen, en men hadde inspectie genomen om nader te bekomene om twee sterckten te maken, en die van Ypre geestelyke ende wet (de heeren) waren gevraegt om te geven ofte te lenen zeker penningen om in het werck te doene avancement,
zoo elk hem van de leden moeste voegen; van Vranckrijck quamer maren datter eene stede verloren was, genaempt **Corbei.**

Op den 3den en 4den van december, zoo hebben de heeren van der wet midtsgaders het versoek van grave **Charles van Mansveld** datter moesten penningen gevonden wezen om de forten te maken ontrent Oostende,
en de steden moesten vinden drie ofte vier duysent guldens;
de heeren die gingen in het capitel Ste Martens, alwaer zy verzochten aen Mijnheer den bisschop, met alle zyne canonicken assistentie van penningen om 't zelve te volkomen dat aen hunlieden verzocht was, en midts dat de geestelyke geen groot middele en hadden deden zeer hunlieden excusie; maer immers den bisschop met zyne kanonicken presenteerden drie of vier hondert guldens, en daer wierden gesteld zekere ontfangers over den gemeenen man of poorterie, in de quartieren van der stede; alle die lenen moesten,
die wierden vermaendt van den messagier, en men zeyde hunlieden dat zy hunlieder geldt zouden gereedt maken en dragen in handen,
die men hunlieden zeyde, en daer wierder vier loosen gemaekt; de cooplieden die moesten lenen vier ponden groote, andere drie, de derde twee, en de minste een, en alzoo wierden deze penningen gevonden voor ses maenden te leenen.

Op den 12sten van december, zoo was het maertdag
en het was eene schoone coornmaert, en het bleef in state,
en men hoopte datter geen dierste van coorn volgen zoude,
maer 't was zeker dat het in Ingeland veel dierder was dan in Vlanderen; want daer was vergadert tot Ceulen van de rijksheeren, ja men zeyde datter den prince van Parma trecken zoude; want den Keyser Rodolfus, zeyde men,
ook daer te zyne om middel te vinden datter zoude mogen wezen gehouden eenen goeden voet om tot appointement ofte tot accort te geraken; noch boven dien zoo zeyde men dat den Sond gesloten was in het Koningrijk van Denemarcken voor die van Ingeland,
om dies wille dat zoo occasie was van alle het kwaed en dat daer door in het Koningryck van Ingeland was dierste van graen, ende datter wel 150 schepen lagen in den Sond, die alle meenden naer Ingeland te trecken, die lagen gearresteert, en dat daer door zouden mogen geraken te komen voorderinge, maer het gink zeer slegtelijk voort, zoo hoopte en duchte een iegelijk; niet te min men moet het Godt opgeven, dict al in zijn handen heeft, en Hem zeer bidden.
Noch zoo zeyde men dat die van Brugge en van den Vryen waren veraccordeert met den vyand om de contributie, want den bode van Ypre zeyde op de rolle te staen van die van Brugge en wiste alle maend wat hy zoude moeten geven om liberlijk te reysen,
want hadde hy gevangen gezijn, die van Oostende zouden hem op den name van die van Brugge moeten vry laten, maer niemand en betrauwde zulke harte lieden;

van der consentie in Brabandt zeyde men ook niet wel te gane, want eenige wilden zeggen datter een groot convoey afgeslagen was dat kwam van Bergen in Henegauw naer de stadt van Diest in Brabandt, dat noch met den Koning hielt,
en vele kooplieden gevangen, die met het zelve goet kwamen; maer het waren de Hollanders en Zeelanders, alle vrybuyters, die het zelve deden,
en Brabant gink gans te niete door zulke zaken.
Men zeyde noch onder het volk dat het waerachtig was dat de Luikenaers wel jegen den dank ende wille ook veraccordeert waren, om in ruste te zyne van deze kwade boeven, 't welk zeer te verwonderen was, want van eene zulke stadt 't en was noyt gehoort; maer door deze en andere redene zach men wel dat het al de laste tyden waren en dat het was een zonderlinge plage van Godt, den heere.

Capiteyn Sanders, met zijn volk tot 150, kwam liggen op alle de sterckten langs de vaert, om Vuerenambacht te defenderen jegens die van Ostende, want Vuerenambacht en wilde die van Oostende geen contributie geven gelijk die van den Vrye; zoo watter naer volgen zal is Godt allene bekent, maer het stond zeer kwalyk geschepen om wel te gane.

Op den Kerstdag, zoo was het volk zeer devoot ter kerke gaende, en 't was wel noot, want men niet en hoorde van alle kanten dan swaerheyd;
over d'een zyde gaf men den vyand contributie, over d'ander zyde en wilde men niet doen voor het landt, en grave Charle was ontboden ten hove;
het was hem en zynen vader kwalijk afgenomen dat hy in de absentie van zijn Altese gedaen hadde, zoo zeyde men dat het ten hove niet overlijk wel en stond, en dat den ouden grave van Mansveld, die gegouverneert hadde binnen dat zijn Altese in Vranckrijck geweest hadde, met de gansche macht, dat het in 't hof alzoo stond dat Mansveld met zynen zone grave Charle, vertrecken zouden, die nochtans zoo men begonste exsperimenteren, hadde zijn Altese tot Passchen weggebleven, te hopen was dat Vlanderen zoude hebben kwyte geweest Oostende; maer het is anders gekomen.

Jaerboecken van Veurne – Pauwels Heindericx

Heidnericx vat het vervolg als volgt samen:
Den prince van Parma hadde Oudenburg doen verstercken, omme jeghens die van Oostende als bollewerck te dienen.
Het garnisoen van Oudenburgh, grootendeels samenghestelt uyt Duytschers, ging oock aen het rooven en was niet beter dan dit van Oostende.
Den coninck van Spangnien bevool te deser tyde aen den hertogh van Parma dat hy met een groot leger uut Nederlant naer Vranckerycke soude trecken, omme de princen van dat ryck bystant te doene welcke een verbond ghemaeckt hadden jeghens henri iv die sy uut syn erfdom der franschecroone wilden sluyten.
Den grave van Mansfeld was ghealst omme gedeurende de afwesigheyt van den hertogh, het bestier des landts uyt te oefenen.
Door het vertreck van het gheseyde leger, wiert de macht der spangniaerden in ’t nederlant seer verflauwt.

Den Engelschman **Jan Gouwey**, gouverneur van Oostende, die dese vestingh met een groot Engelsch garnisoen voor de coninginne van Engelant bewaerd, midts die stadt vanden staten in pande gestelt was geweest voor groote sommen geldts die de geseyde vorstinne aen de selve geleent hadde, trachtte altijd de Casselrie van Veurne door gewelt te dwingen tot betalinge van contributie.

Het oogenblick daertoe gequaem achtende, trock hy met negen hondert voetknechten ende drije hondert ruyters op den 7de september 1590, uut sijner stede, langst den stande naer de haven van Nieupoort.
Aldaer willende doortrecken, wiert hy soo vander landwachte als van eenige soldaten van Nieupoort die gelast waren den overtocht te beletten wederstaen, maer, naer een cort befecht, waer in hy twaelf sijner mannen verloos (sonder alle de gequetsten), is hy geweltdadich met sijnen soldaten de haven overgetrocken. Nauwelicx waren sy op de prochie van oostduynkercke gecommen, of hy bevool sijn volck de selve te punderen, midtsgadersveele huysen ende hofsteden in brant te steecken, ende alle de lantlieden die sy krijgen conden, gevangen te nemen.
Naer sulcx gedaen was, trocken de Oostendenaers naer Culpen, alwaer sy gelijckelick handelden, ende buytendies de Kercke, het Gasthuys en den Meulen door het vier vernielden. Eyndelinge vervoorderden sy hun al rooven, branden ende de lieden te vangen tot onder de meuren van Veurne. …
Nooit zag men meerdere beroerte ende wanorder onder het gemeente!
Aldaer – *in Oostende* – leyde men alle de gevangenen in strickte vangenisse, waer door vele dier lieden van schrick ende ellende stierven: des te meer omdat men hun op soo groot rantsoen stelde.
De Hondschootenaers, den allarme hoorende dieder ontstont, sonden hunlieder ceurlingen tot bystandt der Veurnambachters.

Om zich tegen die strooptochten van de Oostendenaars te verzetten … oordeelde men het seer nootsaeckelick datter, omme de verdediging der streek, ruytery moeste syn te Nieupoort.
Die compagnie ruytery kreeg voor capiteyn joncker **Philips van Ghistelles**, heere van Swynlande, burghmeester van Nieupoort.